

Miten Helsingistä puhutaan?

TERHI AINIALA JA HANNA LAPPALAINEN

1 Tutkimuskysymykset

Viime vuosina Helsingin seudulla puhuttava suomen kieli on alkanut kiinnostaa yhä useampia tutkijoita ja yhä useammista näkökulmista. Perinteisempää sosiolingvististä traditiota edustavat Heikki Paunosen tutkimukset syntyperäisten helsinkiläisten äänne- ja muotorakenteen variaatiosta ja sen reaaliaikaisesta muutoksesta (esim. Paunonen 1995a, 1995b, 2006) sekä Pirkko Nuolijärven tutkimus Helsinkiin muuttaneiden kielellisestä variaatiosta ja identiteetistä (1986a, 1986b). Ne ovat saaneet jatkokseen esimerkiksi kansanlingvististä, variaatiota ja vuorovaikutusta yhdistävää sekä monikielisyteen pureutuvaa tutkimusta; uusi näkökulma on myös helsinkiläisten nimien käytön tarkastelu sosio-onomastisista lähtökohdista (ks. esim. Lappalainen 2004; Juusela & Nisula 2006; Palander 2007; Rouhikoski 2009). Slangisanaston kerrostumista antaa paljon tietoa vuosituhannen vaihteessa valmistunut slangisanakirja (Paunonen & Paunonen 2000), mutta kaiken kaikkiaan Helsingin puhekieltä on kuitenkin kartoitettu vähän, ja alueen heterogeenisen ja suomalaisittain suuren puhujajoukon¹ kielenkäytössä on vielä paljon selvitettävää.

Tässä artikkelissa tarkastelemme sitä, millaisia nimivariantteja helsinkiläiset kertovat käyttävänsä puhuessaan asuin- ja kaupunkialueillaan, miten he perustelevat näiden varianttien käyttöä tai käyttämättömyyttä ja miten heidän oma kuvauksensa suhteutuu siihen, miten he käyttävät nimiä niissä tilanteissa, joita tutkimuksessamme on ollut mahdollista tarkastella.² Tutkimus liittyy kahteen Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen meneillään olevaan hankkeeseen, Nimimaiseman muutos Helsingin sosiolingvisti- sesti moninaistuvissa kaupunginosissa ja Helsingin suomea: monimuotoisuus, sosiaalinen identiteetti ja kielelliset asenteet kaupunkiympäristössä.³

Nimimaiseman muutos -hanke käynnistyi syksyllä 2004. Siinä tutkitaan helsinkiläisten käyttämää paikannimistöä – sekä virallista että epävirallista – ja sen merki-

1. Vuoden 2008 lopussa Uudellamaalla asui useampi kuin joka neljäs Suomen asukkaista (http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/2008/vaerak_2008_2009-03-27_tau_002_fi.html).

2. Kiitämme lämpimästi Virittäjän kahta nimetöntä arvioitsijaa sekä Mia Halosta, Liisa Raevaaraa ja Johanna Vaattovaaraa artikkelikäsitelmäkäsikirjoitukseen saamistamme hyödyllisistä kommentteista. Kiitokset myös kaikille niille, jotka ovat keskustelleet aiheesta kanssamme, kun olemme esittäneet alustavia tuloksia erilaisissa seminaareissa ja konferensseissa.

3. Molemmissa hankkeissa yhteistyökumppanina on Helsingin yliopisto ja rahoittajana Suomen Akatemia.

tyksiä käyttäjilleen. Nimistöä ja sen käyttöä tarkastellaan osana laajempaa yhteiskunnallista muutosta ja kaupunkikehityksen kontekstia. Tutkimuskysymyksiä lähestytään sekä sosio-onomastisin että maantieteen tutkimuksen metodein. Keskeisiä tutkimuskysymyksiä on kolme: ensiksi selvitetään historiallisten nimikerrostumien esiintymistä asukkaiden nykyisessä käyttönimistössä, toiseksi tutkitaan paikannimien roolia kaupunkitilan kognitiivisessa hahmottamisessa ja kolmanneksi paneudutaan paikannimien merkityksiin identifikaation ja erontekojen välineinä. Aineisto on koottu pääasiassa ryhmähaastatteluin kahdessa helsinkiläisessä kaupunginosassa, joista toinen on kantakaupungissa ja toinen Itä-Helsingissä. (Hankkeesta lisää ks. Ainiola ja Vuolteenaho 2005.) Haastateltavina on ollut paitsi suomenkielisiä myös äidinkieltään ruotsin- ja somalinkielisiä. Tässä artikkelissa tarkastelemme kuitenkin vain Itä-Helsingissä tehtyjä suomenkielisten haastatteluja. Maantieteen tutkimuksen metodeja ei artikkelissa käytetä.

Toinen hanke, johon tutkimuksemme liittyy, on nimeltään Helsingin suomea. Se käynnistyi pilottitutkimuksena syksyllä 2006; tätä tutkimusta varten kerätty aineisto on koottu pääasiassa pilottitutkimuksen aikana, vuosina 2006–2008. Hankkeen tavoitteena on Helsingin puhekielen monimuotoisuuden kuvaaminen, identiteetin ilmaisemisen keinojen tarkastelu, kielellisten asenteiden ja kielitietoisuuden tutkiminen sekä tutkimusmetodien kehittäminen. Metodisesti hankkeessa nojaututaan sosiolingvistiikkaan, keskusteluanalyysiin ja etnografiaan. Projekti muodostuu useista eri osahankkeista. Tässä tarkasteltavana oleva aineisto on kerätty pääosin kristillisen naistenpiirin jäsenten kielelliseen vaihteluun ja kielelliseen tietoisuuteen keskittyvän tutkimuksen yhteydessä, koska tässä Lappalaisen osahankkeessa on kiinnitetty huomiota myös nimien käyttöön.

Useimpiin aiempiin Helsingin puhekielen tutkimuksiin nähden uusia ulottuvuuksia tutkimuksemme ovat esimerkiksi sellaiset seikat kuin, että informantteina on sekä syntyperäisiä että muualta muuttaneita, tutkittavat asuvat kantakaupungin sijasta Itä-Helsingissä, tarkasteltavana on sanastopiirteiden variaatio ja tutkittavaa piirrettä ja sen käyttöä tarkastellaan erityyppisten aineistojen avulla. Näitä aineistoon ja metodeihin liittyviä näkökohtia tarkennamme vielä myöhemmin.

Pyrimme vastaamaan artikkelissamme kolmeen pääkysymykseen. Ensiksikin olemme kiinnostuneita siitä, mitä nimivariantteja tutkittavat kertovat käyttävänsä, kun sitä heiltä suoraan kysytään. Toiseksi kiinnitämme huomiota siihen, miten he perustelevat tiettyjen varianttien käyttöä ja toisaalta irtisanoutuvat toisista – miten siis nimistä puhutaan. Tarkasteltavaksi nousee näin paikannimien käytön ja identiteetin välinen suhde, sillä kuten myöhemmin osoitamme, perusteluissa vedotaan nimenomaan identiteettiin liittyviin seikkoihin (eikä esimerkiksi nimien kauneuteen tai helppokäyttöisyyteen). Pohdimme ennen kaikkea sitä, mitä sen perusteella, mitä tutkittavat kertovat Helsinkiin viittaavien nimien käytöstään, voidaan päätellä heidän identiteetistään erityisesti suhteessa helsinkiläisyyteen. Identiteetti ei ole pysyvä ominaisuus, vaan lähtökohtamme on, että sitä konstruoidaan jatkuvasti ja se voi vaihdella eri konteksteissa. Tulkintamme tutkittavien identiteetistä perustuvat siihen, miten he itse esittävät identiteettiään esimerkiksi nostamalla syntyperäisyyden relevantiksi kategoriaksi. Nämä tulkinnat perustuvat haastatteluvuorovaikutuksen keskusteluanalyttiseen tar-

kasteluun. (Ks. esim. Antaki & Widdicombe 1998; Auer 2007: 1–11; Bierbach & Birken-Silverman 2007: 122; Omoniyi & White 2006).

Vaikka identiteettiä rakennetaankin vuorovaikutuksessa, yksilön tausta kuitenkin vaikuttaa siihen, miten sitä esitetään. Esimerkiksi sosiaaliset lähtökohdat ja asuinhistoria tarjoavat resursseja ja asettavat tiettyjä raameja identiteettityöhön. Aineiston alustava analyysi osoitti syntyperäisyyden olevan tutkittaville itselleen relevantti kategoria, ja sen perusteella olemme jakaneet heidät paljasjalkaisiin helsinkiläisiin ja kaupunkiin muualta muuttaneisiin. Lähtökohtamme ei ole kuitenkaan se, että pelkästään nämä kategoriat olisivat relevantteja tai että niillä olisi kaikille merkitystä. Syntyperäisyydestä tai muuttajuudesta ei myöskään automaattisesti seuraa tietynlaista nimityksen käyttöä, vaan pikemmin se, mitä nimiä tutkittavat käyttävät ja sanovat käyttävänsä, kertoo heidän identiteettistään erilaisina helsinkiläisinä. (Vrt. Ainiala & Vuolteenaho 2005: 384–385; Myers 2006: 321–325, 340; Schegloff 1972: 88–96.)

Kolmanneksi tarkastelemme tutkittavien itseraportointia suhteessa siihen, miten he käyttävät nimiä spontaanisti. Käytännössä kyse on siitä, että vertaamme informanttien antamia kuvauksia heidän nimityskäytöstään siihen, miten he käyttävät eri nimivariantteja haastattelutilanteessa (muissa kuin metalingvistisissä yhteyksissä) sekä muussa käytettävissä olevassa aineistossa. Tällainen tutkittavien itseraportointiin perustuvan kielellisen tiedostamisen suhteuttaminen heidän kielenkäyttöön on ollut aiemmassa tutkimuksessa vähäistä (ks. kuitenkin Trudgill 1972; Suomesta esim. Palander 2005a: 293–305; Saanilahti 1990; Vaattovaara 2009: luku 6).

Jo pelkästään *Helsinki*-nimen variaation selvittäminen on kiinnostava tehtävä, sillä sanaston ja nimityksen variaation tarkastelu on ollut vähäistä sosiolingvistisessä tutkimuksessa. Variaationtutkimuksessa on keskitytty äänne- ja muototason ilmiöiden analysoimiseen. Sanaston osalta huomion kohteena on ollut lähinnä (nuorten käyttämä) slangi sekä eräiden pragmaattisten partikkeleiden käyttö (esim. Barbieri 2008; Lappalainen 2004; Macaulay 2001; Roth-Gordon 2007). Sanastossa esiintyvän vaihtelun selvittämistä rajoittaa ensinnäkin se, että kovinkaan monet lekseemit eivät ole riittävän frekventtejä kvantitatiiviseen tutkimukseen, ja toiseksi, harvalla lekseemillä on sellaisia synonyymeja, joita voisi pitää yksiselitteisesti toistensa variantteina (vrt. Andersen 2001: 14–18; Nuolijärvi 1986b: 41–45; Thelander 1979: 56–57).

Sosiolingvistisessä nimitystutkimuksessa eli sosio-onomastiikassa on paikannimityksen osalta tutkittu sekä käyttäjä- että tilannekohtaista nimityksen variaatiota (ks. tarkemmin esim. Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2008: 75). Suomalaisessa tutkimuksessa on selvitetty muun muassa sitä, millä eri kielellisin tavoin (lähinnä fonologisin, morfologisin, leksikaalisin) nimivariantit voivat erota toisistaan (ks. esim. Ainiala 1997: 168–199; Kepsu 1982: 114–116; Mallat 2001: 25–27). Lisäksi on huomattu, että nimivariantin valintaan vaikuttavat ainakin puhetilanteen osallistujat ja sen muodollisuus (esim. Ainiala ym. 2008: 144–153). Virallinen (esim. *Kannelmäki*) tai esimerkiksi paikan lajin perusosanaan sisältävä variantti (esim. *Mäentauspelto*) on epävirallista (esim. *Kantsu*) tai perusosatonta varianttia (esim. *Mäentaus*) todennäköisempi valinta virallisen luonteisissa konteksteissa. Tutkimusalueena on useimmiten ollut maaseudun kylä tai muu alue (ks. myös Pablé 2009: 160), mutta myös kaupunkiympäristön nimityksen variaatiota on jossakin määrin tutkittu (esim. Ainiala 2003: 216–219; 2004).

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme paikannimeä *Helsinki*, josta useimmilla informanteilla on lukuisia esiintymiä. Sillä on tutkimusaineistomme perusteella kolme päävarianttia, *Helsinki*, *Hesa* ja *Stadi*, joiden variaatiota seuraavassa pyrimme selittämään.

2 Aineisto

Tutkimuksemme pääaineistona ovat 32 itähelsinkiläisen haastattelut, jotka on tehty vuosina 2004–2008. Enimmäkseen ne ovat olleet ryhmähaastatteluja, joissa kahdesta neljään informanttia keskusteleo omasta asuinymäristöstään, mutta joukossa on myös muutamia yksilöhaastatteluja. Haastattelijoita on ollut joko yksi tai kaksi. Haastatteluja on tehty hieman eri tarpeisiin, mutta niitä voi luonnehtia teemahaastatteluiksi (ks. Hirsjärvi & Hurme 2004; Tiittula & Ruusuvoori 2005: 11). Useimmissa haastatteluissa on noudatettu pääosin Nimimaiseman muutos -hankkeessa laadittua kyselyrunkoa, jossa esiintyvät seuraavat teemat: 1) haastateltavien henkilöhistoria, 2) yleistä Helsingin paikannimistä, 3) oma asuinalue, 4) liikkuminen kaupunkialueella, 5) mielikuvia ja näkemyksiä eri kaupunginosista sekä 6) erilaiset paikannimet ja niiden käyttötilanteet. Haastattelut ovat kestäneet runsaasta puolesta tunnista kolmeen tuntiin. Ne on joko ääni- tai videonauhoitettu ja myöhemmin litteroitu.

Taulukossa 1 haastateltavat on jaoteltu syntyperäisiin (16) ja muualta muuttaneisiin (16); lisäksi siitä paljastuu heidän ikänsä, sukupuolensa ja ammattinsa – siis sellaisia taustamuuttajia, jotka aiempien sosiolinguvististen tutkimusten perusteella ovat osoittautuneet olennaisiksi variaation selittämisessä. Nuorimmat informantit olivat haastatteluhetkellä 14-vuotiaita, vanhin 70-vuotias. Kuten taulukosta 1 käy ilmi, syntyperäiset haastateltavat ovat keskimäärin selvästi nuorempia kuin muuttajat, mikä on pidettävä mielessä ryhmiä vertailtaessa. Enemmistö tutkittavista on naisia (21). Haastateltavat ovat eri tavoin koulutettuja, ja he edustavat useita ammattiryhmiä. Heitä yhdistää asuminen Itä-Helsingissä. Osa on asunut samassa kaupunginosassa vuosikymmeniä, uusimmat tulokkaat vasta runsaan vuoden.

Jokaiseen aineistonhankinta- ja tutkimusmenetelmään liittyvät omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Tämä pätee myös haastatteluun. Haastatteleamalla saadaan suhteellisen nopeasti koottua keskenään vertailukelpoista aineistoa, ja haastattelut muistuttavat useinkin, varsinkin alkulämmittelyn jälkeen, vapaamuotoisia keskusteluja (esim. Labov 1978: 207–210; Kurki 2005: 65–67). Toisaalta on syytä tiedostaa, että haastattelijalla ja haastateltavalla on kuitenkin lähtökohtaisesti erilaiset osallistujaroolit: tilanne on haastattelijan ohjaama ja kontrolloima. Näiden roolien puitteissa vain pieni osa tutkittavan kielellisestä repertoaarista tulee esiin eikä näin välttämättä päästä käsiksi hänelle kaikkein luontevimpaan ja vapaamuotoisimpaan rekisteriin. (Lappalainen 2001: 160–162; Milroy & Gordon 2003: 61–65; ks. myös Nuolijärvi 2005; Ruusuvoori & Tiittula 2005.) Kyse ei kuitenkaan ole pelkästään tilanteen luonteesta, vaan tutkimusaiheemme kannalta merkitystä voi olla myös esimerkiksi sillä, mikä käsitys haastateltavilla on haastattelijan tai haastattelijoiden helsinkiläisyydestä ja miten he suuntautuvat tähän vuoroja rakentaessaan (ns. *recipient design* ks. esim. Goodwin & Heritage 1990:

293–294; Schegloff 1972: 88–96). Tiedostamme nämä haastatteluun liittyvät ongelmat ja keskustelemme niistä tuloksia pohtiessamme.⁴

Taulukko 1.

Syntyperäiset ja muualta muuttaneet haastateltavat. Nimet muutettu.

Syntyperäiset helsinkiläiset (16)	Helsinkiin muuttaneet (16)
Liisa s. 1942 (kääntäjä)	Pentti s. 1934 (toimistopäällikkö, Keski-Pohjanmaa)
Timo s. 1963 (sähköasentaja)	Sirkka s. 1941 (opettaja, Keski-Suomi)
Pasi s. 1966 (liikkeenharjoittaja)	Seppo s. 1941 (taksiautoilija, Etelä-Savo)
Elina s. 1969 (artesaani)	Tarmo s. 1942 (kirjailija, Etelä-Karjala)
Mari s. 1978 (sairaanhoitaja)	Onerva s. 1943 (lastenhoitaja, Keski-Suomi)
Mikko s. 1981 (opiskelija)	Riitta s. 1944 (perushoitaja, Keski-Pohjanmaa)
Noora s. 1984 (lähihoitaja)	Inkeri s. 1944 (lastenhoitaja, Satakunta)
Pilvi s. 1984 (opiskelija)	Tuula s. 1949 (toimittaja, Lappi)
Lauri s. 1985 (opiskelija)	Pirjo s. 1950 (notaari, Pohjois-Pohjanmaa)
Tuomas s. 1988 (opiskelija)	Anita s. 1959 (opettaja, Pohjois-Pohjanmaa)
Jussi s. 1988 (lukiolainen)	Sari s. 1966 (teologi, Päijät-Häme)
Veera s. 1988 (lukiolainen)	Pia s. 1969 (insinööri, Häme)
Vilma s. 1988 (lukiolainen)	Sanna s. 1969 (tutkija, Lappi)
Linda s. 1992 (koululainen)	Laura s. 1972 (kuvataiteilija, Kainuu)
Leena s. 1993 (koululainen)	Heidi s. 1985 (opiskelija, Kymenlaakso)
Ulla s. 1993 (koululainen)	Jasmin s. 1991 (koululainen, Ruotsi)

Edellä esittelemämme haastatteluaineiston lisäksi olemme hyödyntäneet myös muuta aineistoa. Osa informanteista kuuluu kristilliseen naistenpiiriin, jota Lappalainen on tutkinut etnografisesti syksystä 2006, ja tämän tutkimuksen yhteydessä on kerätty aineistoa videoimalla vapaamuotoisia keskustelutilanteita ja tekemällä muistiinpanoja piirin kokoontumisten yhteydessä. Suurin osa tämän ryhmän jäsenistä (yht. 18) osallistui syksyllä 2008 toteutettuun kyselytutkimukseen, jossa kartoitettiin myös nimien käyttöä. Tämän lisäksi käytettävissämme on toinen suurempi kyselyaineisto, joka kerättiin lokakuussa 2008 Vuosaaren kulttuuritorin yhteydessä. Edustamiemme tutkimushankkeiden tutkijat keräsivät tuolloin Kauppakeskus Columbuksessa lomakekyselyn avulla tietoa muun muassa Helsinkiin viittaavien nimien käytöstä. Olemme poimi-

4. Todettakoon kuitenkin, että monessa tapauksessa raja haastattelupuheen ja spontaanin keskustelun välillä oli aineistossamme hyvin liukuva, sillä haastatteluissa on pyritty rentoon ja epämuodolliseen ilmapiiriin. Niiden vapaamuotoisuuteen vaikutti osaltaan se, että osallistujia oli useimmiten enemmän kuin kaksi, haastattelutilojäo oli epämuodollinen (esim. haastateltavien koti, kahvila, puisto), ja monessa tapauksessa tutkittavien ja tutkijoiden välillä oli jonkinlaisia siteitä jo entuudestaan. Toisaalta nauhoituksissa on esimerkkejä myös siitä, että haastateltavat ovat tietoisia roolistaan informantteina ja orientoituvat tilanteeseen nimenomaan haastatteluna. Tästä kertoo esimerkiksi se, että he kysyvät haastatteliijoilta, onko nyt heidän vuoronsa vastata. (Vrt. Ruusuvoori & Tiittula 2005: 23–31.)

neet tästä aineistosta kaikki sellaiset itähelsinkiläisten vastaukset, joista oli mahdollista päätellä, onko vastaaja syntyperäinen helsinkiläinen vai ei (yht. 115).⁵

3 Helsingin nimet: varianttien esittely

Keskitymme tässä artikkelissa tarkastelemaan, mitä nimeä informanttimme sanovat käyttävänsä ja käyttävät tutkimusaineistoissamme asuin- ja kaupunkistaan Helsingistä. Aineistossamme useimmin mainitut variantit ovat *Helsinki*, *Hesa* ja *Stadi*.⁶ Seuraavassa tarkastelemme lyhyesti niiden taustoja.

Helsingin kaupunki perustettiin vuonna 1550 Vantaanjoen suulle. Sekä kaupungista että koskesta käytettiin nimeä *Helsingefors*, mutta ei tiedetä, saiko koski nimensä kaupungin perustamisen yhteydessä vai perustuuko kaupungin nimi kosken nimeen. Nimi oli ruotsinkielinen, koska seudun asutus oli 1500-luvulla pääosin ruotsinkielistä. Suomenkielisen nimen *Helsinki* kaupunki sai vasta myöhemmin, 1700-luvun puolivälin jälkeen, kun suomenkielisen asutuksen määrä kasvoi. (*Suomalainen paikannimikirja* s.v. *Helsinki*.)

Hesa ja *Stadi* ovat yleisimmät Helsingistä käytetyt epäviralliset variantit.⁷ Ne ovat molemmat syntyneet Helsingin slangissa (joka yleisesti tunnetaan *Stadin slangina*) 1900-luvun alussa. Slangi taas sai alkunsa 1800-luvun ja 1900-luvun vaihteessa Helsingin taajaan asutuilla työläisalueilla, ennen kaikkea Kalliossa ja Punavuoreessa, suomen- ja ruotsinkieliset puhujat yhdistävänä kielimuotona. *Hesa* on *Helsingistä* lyhentämällä ja slangijohtimen *-sa* lisäämällä muodostettu epävirallinen variantti. 1900-puoliväliin asti sen sanotaan olleen myös paljasjalkaisten helsinkiläisten itsensä Helsingistä käyttämä variantti. *Stadi* puolestaan pohjautuu ruotsin kielen kaupunkia merkitsevään sanaan *stad*. Vanhaan *Stadi* on tarkoittanut sekä kaupunkia yleensä että Helsinkiä ja erityisesti Helsingin keskikaupunkia. Helsinkiä tarkoittava *Stadi* on vahvistunut slangissa 1900-puolivälistä lähtien samalla, kun *Hesa* on leimautunut yhä selvemmin maalaisten ja muualta Helsinkiin muuttaneiden käyttämäksi. *Stadi* on sitä vastoin mielletty syntyperäisten helsinkiläisten käyttämäksi (Paunonen & Paunonen 2000 s.v. *Hesa*, *Stadi*; Vaattovaara & Soininen-Stojanov 2006: 237). Syntyperäistä helsinkiläistä on slangissa 1910-luvulta asti kutsuttu *stadilaiseksi* (Paunonen & Paunonen 2000 s.v. *stadilainen*). Kuten seuraavaksi osoitamme, aineistomme osittain vahvistaa mutta osittain myös haastaa näitä käsityksiä siitä, mitä mielikuvia eri variantteihin liittyy ja ketkä niitä käyttävät.

---

5. Rajanveto syntyperäisten ja muuttajien välillä ei aineistosta ollut ongelmatonta, koska lomakekyselyssä ei suoraan kysytty syntyperäisyydestä vaan ainoastaan nykyistä ja aiempia asuinpaikkoja.

6. Aineistossa on muitakin Helsingistä käytettyjä nimiä, kuten *Kaupunki* ja *City*. Molempia näistä voidaan käyttää myös vain Helsingin keskustasta puhuttaessa, samoin kuin *Stadia*, *Hesaa* ja jopa *Helsinkiä* (ks. esimerkkejä 8 ja 15). Kaupungin keskustaan viitataan usein nimellä *Keskusta*, toisinaan puhutaan myös *Keskikaupungista*.

7. Nimistöntutkimuksessa on pyritty määrittelemään, milloin on kyse saman paikan eri nimistä (eli rinnakkaisnimistä) ja milloin taas saman nimen eri muodoista (eli rinnakkaismuodoista). Tutkijoilla on tästä hieman toisistaan poikkeavia käsityksiä, mutta vakiintunutta määritelmää noudattaen *Hesa* on *Helsingin* rinnakkaismuoto ja *Stadi* taas erillään *Helsingin* rinnakkaisnimi. (Ks. esim. Ainiala 2004: 38; Ainiala ym. 2008: 113; Mallat 2007: 153–156). Artikkelissamme emme tee eroa rinnakkaisnimen ja -muodon välille, vaan tarkastelemme *Helsinkiä*, *Hesaa* ja *Stadia* yksinkertaisesti *variantteina*.

4 Mitä tutkittavat kertovat omasta nimien käytöstään

4.1 Kysymyksistä

Haastatteluissa kysytään useimmiten suoraan, mitä nimiä haastateltavat käyttävät Helsingistä. Muodoltaan kysymys on joko yksinkertainen hakukysymys (esim. *mitä nimee käytät Helsingistä*, esim. 2 r. 6) tai sitten hakukysymyksen lisäksi tiedusteluun sisältyy vaihtoehtokysymys, jossa nimetään tavallisimmat nimivariantit (esim. *onks Helsinki teille Helsinki kun te puhutte siitä vai onk se joskus Hesa ja voiko se olla Stadi. mitä nimeä te käytätte*, ks. tarkka litteraatti esim. 1 r. 1–5). Jälkimmäisessä tapauksessa haastattelija antaa vaihtoehdot valmiina ja väistämättä jossakin järjestyksessä. Monissa haastattelumetodioppaissa haastattelijaa kehoitetaan välttämään moniosaisia kysymyksiä ja varomaan haastateltavan ohjaamista tarjoamalla valmiita vaihtoehtoja (esim. Hirsjärvi & Hurme 2004: 105, 109; ks. myös Ruusuvoori & Tiittula 2005: 44–51). Omassa tutkimuksessa haastattelijat ovat siis kysymyksen muotoilullaan ohjanneet kommentoimaan juuri näitä kolmea varianttia. Vaihtoehtojen tarjoamista voidaan puolustaa sillä, että tutkijat ovat olleet kiinnostuneita nimenomaisesti näiden varianttien käytöstä ja siksi suunnanneet huomion niihin (ks. Ruusuvoori & Tiittula 2005: 44–56; myös Have 2004: 58–66). Tarkentava vaihtoehtokysymys näyttääkin ohjaavan haastateltavat kommentoimaan useampaa nimivarianttia kuin pelkkä hakukysymys (vrt. esimerkkejä 1 ja 2). Kysymyksen muotoiluun on syytä kiinnittää huomiota, kun tulkitaan haastateltavien antamia vastauksia.

4.2 Helsinki

Helsinki on virallinen ja neutraali yleiskielinen variantti. On luonnollista, että useimmat (18 tutkittavaa) myös sanovat käyttävänsä sitä, kuten taulukosta 2 käy ilmi.

Taulukko 2.

Tutkittavien käsitykset *Helsinki*-nimen käytöstä.

	syntyperäiset	muuttajat	yhteensä
sanoo käyttävänsä	7	11	18
kiistää käyttävänsä	0	0	0
ei kommentoi variantin käyttöä	9	5	14
yhteensä	16	16	32

Hämmästyttävänä voi ehkä pitää sitä, että 32 informantista 14 ei maininnut lainkaan *Helsinkiä*, kun heiltä kysyttiin, mitä nimeä tai nimiä he käyttävät Helsingistä; enemmistö näistä haastateltavista on syntyperäisiä. On todennäköistä, että sen käyttöä on pidetty niin itsestään selvänä, ettei sitä ole katsottu tarpeelliseksi mainita. Olennaista on huomata myös, että kukaan ei eksplisiittisesti kiistä käyttävänsä *Helsinki*-nimeä toi-

sin kuin on laita kahden muun tutkimamme nimivariantin kohdalla (ks. taulukoita 3 ja 4). Täydellinen kiistäminen olisikin outoa, sillä virallista nimeä on vaikea täysin välttää. Myös haastattelun luonteella ja siinä esiin nostetuilla topiikeilla on saattanut olla oma vaikutuksensa: osa haastateltavista on voinut hahmottaa, että tutkijat ovat kiinnostuneita ennen muuta epävirallisesta nimestöstä, ja huomio on kohdistunut ensisijaisesti siihen. Silti voi pohtia, miksi yksilöt eroavat raportointitavoissaan toisistaan. Kiinnostavia tässä suhteessa ovat sellaiset ryhmähaastattelut, joissa haastateltavat ilmoittavat käyttävänsä eri nimivariantteja. Seuraavassa katkelmassa ovat haastateltavana 1940-luvun alussa syntyneet Sirkka ja Riitta. Molemmat ovat muuttaneet Helsinkiin nuoruudessaan, 1960-luvulla.

(1)

01 Haast1: et onks Helsinki teille (.) <Helsinki> (.) kun te puhutte
 02 siitä vai onk se joskus (.) <Hesa> (0.6) ja voiko se olla
 03 (.) <Stadi>.
 04 (0.9)
 05 Haast1: mitä nimeä te käytätte.
 06 (0.6)
 07 Sirkka: **Hesaa**.
 08 (1.2)
 09 Haast2: ((nauradus))
 10 (1.0)
 11 Riitta: onkoham mulleH **Helsinki** (- -).
 12 (0.5)
 13 Riitta: ehkä.
 14 (0.6)
 15 Riitta: ei se @Stadi@ ftaija olla ((nauraa))
 16 H1&2(?): ((nauraa))
 17 Sirkka: no ei se **Stadi** kyl[lä oo.
 18 Haast1: [nii.

Haastattelijä tarjoaa kysymyksessään kolme vaihtoehtoa Helsingin nimeksi: *Helsinki*, *Hesa* ja *Stadi* – tässä järjestyksessä. *Helsinkiä* tarjotaan ensisijaisena varianttina, sillä kysymykseen on rakennettu oletus, että *Hesa* olisi mahdollinen vain joskus ja *Stadin* käyttö esitetään kyseenalaiseksi *voida*-verbin avulla (r. 1–3). Sirkka mainitsee annetuista vaihtoehdoista ainoastaan *Hesan*; hän ei selittele, osoita epävarmuutta eikä esitä sille vaihtoehtoja (r. 7).⁸ Riitta puolestaan rakentaa kantansa epävarmaksi, mutta kallistuu *Helsinkiin* (r. 11, 13; huom. myös vuoroa edeltävät tauot). Voisi ajatella, että Riitan esiin nostama *Helsinki* tarjoaisi paikan Sirkalle täydentää, että hänkin käyttää *Helsinkiä*. Sitä hän ei tee, mutta sen sijaan hän säestää Riittaa siinä, että *Stadi* ei kuulu

8. Taukojen tulkinta on vaikeaa, koska kyseessä on ääninauha. Tauko voi kertoa esimerkiksi siitä, että haastateltavat ovat epätietoisia, kumpi vastaa ensin. Tulkinta Sirkkan varmuudesta nojaa osin vuoron prosodiaan.

hänenkään kielenkäyttöön (r. 15–17). Esimerkin perusteella ei voi väittää, että Sirkka ei pitäisi *Helsinkiä* omaan kielenkäyttöön kuuluvana, mutta kommentoimalla *Hesaa* ja *Stadia* hän osoittaa nämä variantit itselleen merkityksellisiksi.

Muutammat vastaajat ilmoittavat yksiselitteisesti, että *Helsinki* on heidän ainoa nimivarianttinsa. Tällainen informantti on esimerkiksi Kainuusta Helsinkiin muuttanut Laura (s. 1972). Hänen vastauksensa äänensävyistä ja intonaatiosta voi päätellä, että hän pitää *Helsingin* käyttämistä itsestään selvänä ja kysymystä yllättävänä; tätä tulkintaa vahvistaa myös Lauran vuoroa edeltävä tauko ja vastausta seuraava nauru (ks. Halonen & Lappalainen 2009). Haastattelija kuitenkin vielä varmistaa kahdella tarkistuskysymyksellä (r. 9, 12), ettei Laura käytä muita muotoja.

(2)

01 Haast: no mitä nimeä sitten (0.5) mennään tässä järjestyksessä,
 02 (1.0)
 03 Laura: >joo?<=
 04 Haast: =>alotetaan< (0.3) ↑Laurasta,
 05 Laura: mm?=
 06 Haast: =mitä nimeä käytät Helsingistä.
 07 (1.4)
 08 Laura: ↑**Helsinki**. (.) hhh. he he [he
 09 Haast: [ei_oom mitään muuta [ei;
 10 Laura: [e(h)i .hhh
 11 (0.5)
 12 Haast: vaihteleeko <↓tilanteittai> et se o aina se Helsinki.
 13 Laura: joo on se aina. *em mä käyttäm mitääm muita nimiä.*
 14 Haast: ootko huomannum muitten t- puolelta et (.) ketkä puhuu
 15 Helsingistä ketkä esim Stadista tai,
 16 Laura: jotkut jotka on stadilaisii ja haluu korostaas sitä puhuu
 17 Stadista.

Lisävaloa *Helsinki*-nimen käyttöön saa Kulttuuritorin kyselystä, jossa vastaajilta tiedusteltiin, mitä nimeä he käyttävät Helsingistä. 59 % vastanneista ilmoitti käyttävänsä ainakin yhtenä vaihtoehtona *Helsinki*-nimeä; muuttajissa *Helsingin* käyttäjiä on selvästi enemmän (71 %) kuin syntyperäisissä (52 %). Lomakkeessa kysymys oli muotoiltu siten, että valmiina vaihtoehtoina oli annettu *Helsinki*, *Hesa* ja *Stadi* ja lisäksi tarjottiin mahdollisuus antaa jokin muu nimi. Lukuja voi pitää yllättävän pieninä, kun ottaa huomioon, että kysymyksen asettelussa on mainittu, että vastaajat voivat halutessaan valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kuten myöhemmin osoitamme, ainakin haastattelutilanteessa *Helsinki* on runsaassa käytössä. On mahdollista, että informantit eivät nimien käyttöä raportoidessaan välttämättä mieti, mitä kaikkia vaihtoehtoja he eri tilanteissa tulevat käyttäneeksi, vaan ennemminkin sitä, minkä tai mitkä nimet he kokevat eniten omakseen ja mikä tai mitkä ovat sopusoinnussa heidän identiteettinsä kanssa. *Helsinki*-nimen käyttöön ei näytä liittyvän yhtä vahvasti identiteettiaspektia kuin muihin nimivariantteihin, mikä näkyy tavassa, jolla

sen käytöstä puhutaan: huomattavan usein sen käyttäminen esitetään epävarmana, kuten Riitta tekee esimerkissä 1 (r. 11, 13), eikä sen käyttöä koskaan perustella. Epävarmuutta ilmentävät esimerkiksi käytön kuvauksessa esiintyvät modaaliset partikkelit (esim. *ehkä, kai, varmaan*) ja verbit (esim. *saattaa, taitaa*). Muiden varianttien käyttöä kuvattaessa tällaisia episteemisiä ilmauksia esiintyy selvästi harvemmin. Nimistä puhumisen ja identiteetin väliseen suhteeseen palaamme tarkemmin vielä muiden nimivarianttien yhteydessä.

4.3 Hesa

Toisin kuin *Helsinki*, *Hesa* ja *Stadi* sisältävät aineistomme valossa selvästi affektiivista latausta. Tämä paljastuu, kun tarkastellaan muun muassa sitä, miten *Hesa*-nimen käytöstä puhutaan. Osa tutkittavista mainitsee ainoastaan *Hesan*, osa taas sanoo käyttävänsä sitä *Helsingin* rinnalla. Taulukossa 3 tätä ei ole eritelty, vaan se kuvaa sitä, kuinka moni haastateltavista kertoo ylipäätään käyttävänsä *Hesaa*. Lisäksi taulukossa ilmoitetaan se, kuinka moni kiistää käyttävänsä *Hesaa* ja kuinka moni ei kommentoi variantin käyttöä eksplisiittisesti.

Taulukko 3.
Tutkittavien käsitykset *Hesa*-nimen käytöstä.

	syntyperäiset	muuttajat	yhteensä
sanoo käyttävänsä	8	10	18
kiistää käyttävänsä	3	1	4
ei kommentoi variantin käyttöä	5	5	10
yhteensä	16	16	32

Hesa-varianttia sanoo käyttävänsä 32 informantista hieman yli puolet eli 18. Slan-gisanakirjassa *Hesaa* pidetään Helsinkiin muualta muuttaneiden käyttämäksi leimautuneena varianttina (Paunonen & Paunonen 2000 s.v. *Hesa*), mutta aineistomme perusteella syntyperäiset ja muuttajat eivät eroa tässä suhteessa suuresti toisistaan – ainakaan, jos tarkastellaan eroa vain määrälliseltä kannalta. Sen sijaan kyselylomakeaineistossa ero näiden kahden ryhmän välillä on varsin selvä: syntyperäisistä helsinkiläisistä vain 28 % ilmoittaa käyttävänsä *Hesaa*, kun taas muuttajissa heitä on yli puolet (52 %). Useissa haastatteluissakin tulee kuitenkin ilmi tämä perinteinen näkemys, että *Hesa* kuuluu (maalta) muuttaneiden kielenkäyttöön. Erityisen selvästi se eksplikoidaan kahdessa seuraavassa katkelmassa.

Ensimmäisessä ovat haastateltavina muuttajataustainen Tuula (s. 1949), hänen poikansa Lauri (s. 1985), joka on asunut pääkaupungissa koko ikänsä, sekä Laurin ystävä Tuomas (s. 1988), joka myös on syntyperäinen helsinkiläinen.

(3)

01 Haast: no? (.) jos mennään nyt niin kun tähän itse aiheeseen
02 ja alotetaan Helsingillä elikkä (0.8) tälleee vähän

- 03 laa@jemmin@?
 04 (0.4)
 05 Haast: .hh ja pääkaupunkiseudulla,
 06 (0.4)
 07 Haast: niin ensimmäisenä minä kysyn teiltä semmosta että mitä
 08 nimee te käytätte Helsingistä.
 09 (1.1)
 10 Tuula: ↑**Hesaa** tietenki.
 11 (0.7)
 12 Tuomas: *maalaiset sanoo **Hesa***.
 13 Lauri: **Hesa** ja (0.3) **Stadi**.
 14 Tuula: mm.
 15 Tuomas: se on kyl_ihan **Stadi** tai **Helsinki**.
 16 (0.6)
 17 Tuomas: >mä en< mä en (0.6) mun korvis toi **Hesa** saa nii ilkeen (.)
 18 kaiun ku (1.2) äiti ain sanoo et maalaiset sanoo **Hesa** hh.
 19 Tuula: ↑no ei ↑mä oom maalta. se sopii ihan kuvioon kyl;=
 20 Tuomas: =se on **Stadi** tai **Hel[sinki]**.
 21 Tuula: [mä oom muuttunu yheksäntoist vuotiaana
 22 tännen nin tota kyl mä ↑voin sanoo **Hesa**.
 23 (1.5)
 24 Lauri: mmm-hy mä oo ehkä oppinus sulta;
 25 Tuula: .nii

Haastattelijan kysyessä nimivarianteista Tuula vastaa käyttävänsä *Hesaa* (r. 10). Hän rakentaa tämän itsestään selvyydeksi *tietenkin*-partikkelin sekä prosodian avulla (vrt. esim. 2). Lyhyen tauon jälkeen Tuomas kommentoi Tuulan vuoroa leimaamalla *Hesan* maalaisten käyttämäksi (r. 12). Hän esittää lausuman kuiskaten ja osoittaa näin sen ongelmallisuuden: maalaisuuden ja maalaiseen puhetapaan on suhtauduttu etenkin aiemmin Helsingissä varsin negatiivisesti (Nuolijärvi 1986a: 68–78; Paunonen 2006: 44–48; ks. myös Mantila 2004: 330–331), ja vähintäänkin tätä katkelmaa edeltäneen keskustelun perusteella Tuomaksen tiedossa on Tuulan ei-helsingiläinen tausta. Nimettyään omiksi varianteikseen *Stadin* ja *Helsingin* (r. 15) Tuomas toistaa käsityksensä *Hesan* maalaisuudesta (r. 17–18). Nuorena Helsinkiin muuttanut Tuula sanoo voitavansa käyttää *Hesaa* jo siksi, että hän kuuluu *Hesan* otaksuttuun käyttäjäryhmään (r. 21–22); hän siis toimii Tuomaksen eksplikoiman normin mukaisesti. Lauri, joka on edellä ilmoittanut käyttävänsä *Hesaa* ja *Stadia* (r. 13), tarjoaa äitinsä mallia selitykseksi omalle *Hesan* käytölleen (r. 24) – samoin kuin Tuomas perustellessaan sen välttämistä. Tämä on kiinnostavaa, sillä perinteisesti variaationtutkimuksessa on esitetty todisteita siitä, että jo hyvin varhain ikätoverit toimivat vanhempien sijasta kielellisten mallien antajina (esim. Chambers 1995: 167–169; Labov 2001: luku 13).

Kun *Hesa* on leimautunut muualta muuttaneiden ja maalaisten käyttämäksi, on ymmärrettävää, että syntyperäiset helsinkiläiset voivat myös karttaa sitä, kuten Tuo-

mas edeltävässä esimerkissä ilmoittaa tekevänsä (r. 17–18). Myös esimerkissä 4 kaksi syntyperäistä miestä, Mikko (s. 1981) ja Timo (s. 1963), kiistävät käyttävänsä *Hesaa*.

(4)

01 Haast: entäs Hesa.
02 (0.8)
03 Mikko: ee (.) pois se minusta.
04 Timo: .joo.
05 Heidi: ↓vantaalaiset sanoo niin; .hh
06 Haast: he heeh.=
07 Timo: =em mä tiedä (0.4) se nyt_o ihan sama ketä sitä mut e- ei
08 tet tuuk kyl *sanottuu Hesa*.
09 Haast: mm.
10 Timo: se_o jotenki,
11 (1.4)
12 Timo: väärä sana.
13 (1.6)
14 Timo: en tiiä minkä takii.
15 (1.1)
16 Timo: Stadista mä en_oop puhunu oikeem mut Tsadi_o
17 hieno sana;
18 ((naurua n. 4 s))
19 Haast: no: >ootteko te< huomannu (0.4) ö (.) sillee (.)
20 <muista ihmisistä> (0.3)
21 että minkälaiset ihmiset (.) puhuu Stadista tai Hesasta tai,
22 (1.0)
23 Haast: Helsingistä.
23 Timo: kyl maalle (0.5) maalta muuttajat o Hesa (0.5) se on aika
24 (.) ylei[nen].
25 Haast: [mm,
26 Mikko: joo helsinkiläiset >tai (--)
27 harvemmin käyttää sit(ä) .hh (.) mu:n havaintojen
28 mukaan sitä;=
27 Timo: =nii (0.3) [Hesaa.
28 Mikko: [Hesaa;
29 Timo: .joo

Mikko irtisanoutuu *Hesan* käytöstä hyvin ehdottomasti (r. 3), Timo ei ole yhtä kategorinen, mutta tuo esiin, ettei *Hesa* sovi hänen kielenkäyttöönsä (r. 7–14). Esimerkissä kannattaa kiinnittää huomiota myös Kymenlaaksosta kotoisin olevan Heidin (s. 1985) kommenttiin: hän yhdistää *Hesan* vantaalaiseen (r. 5). Vantaa lienee siis Heidin mielestä pääkaupunkiin verrattuna maalaismainen tai muuten negatiivisesti leimautunut (ks. myös Vaattovaara & Soininen-Stojanov 2006: 242–244). Kun haastattelija vielä erikseen kysyy eri varianttien käyttäjäryhmiä, Timo eksplikoi *Hesan* käyttäjät maalta

muuttaneiksi (r. 23). Mikko yhtyy Timon näkemykseen ja tarkentaa, että syntyperäiset helsinkiläiset (huom. itsekorjaus rivillä 26) eivät sitä juuri käytä (r. 26–28). *Hesaa* liitetty mielikuvat ja asenteet maalaisten tai muuttaneiden käyttämänä nimenä näyttävät siis olevan suurin syy olla käyttämättä nimeä – tai joskus lupa käyttää sitä.

Useimmat muuttajat eivät tunnu liittävän *Hesaa* mitään erityistä tunnelatausta. Esimerkiksi Pentille (s. 1934) *Hesa* ei ole yhtä ehdoton vaihtoehto kuin esimerkin 3 Tuulalle. Hän käyttää passiivimuotoista ilmausta (esim. *puhutaan Hesasta*, esim. 5 r. 2), mikä saattaa kertoa siitä, että tämän nimivariantin käyttöön ei liity mitään tietoista henkilökohtaista päätöstä.

(5)

01 Pentti: >kyl mä sanosi et< ehkä noin kavereiden >keskuudessa<
 02 tääällä >kun on ni< puhutaa **Hesasta** mutta kun .hh fhet(h)i
 03 k(h)un m(h)ä m(h)een t(h)onne (.) Pohjanm(h)aallej ja tonne
 04 (.) .hh tonnef tota mökille niin kyllä siel puhutaa
 05 <**Helsingistä**>.
 06 Haast: mm,=
 07 Pentti: =mm kyl se- mä oon huomannus sen_<että puhuu> <**Helsingistä**>
 08 .hh (.) ne_ei niinku sitä **Hesaa** (.) **Hesaa** noteeraa et,

Pentin tavoin moni informantti sanoo käyttävänsä *Hesaa Helsingin* rinnalla. Variantit eivät ole kuitenkaan täysin vapaassa vaihtelussa, vaan kuten esimerkiksi Pentti edellä huomauttaa, *Hesa* ei välttämättä sovi käytettäväksi muualla Suomessa (r. 2–8). Samasta asiasta on kyse Laurin näkemyksessä (esim. 6), kun hän toteaa, että maalaisille on kohteliaampaa puhua *Helsingistä* (r. 3–10). Kyse tuskin on siitä, ettei *Hesa* tai *Stadi* olisi ymmärrettävä Helsingin ulkopuolella, vaan pikemminkin siitä, että *Hesan* käytöllä koetaan korostettavan tarpeettomasti omaa identiteettiä ja helsinkiläisten omaa erityistä puheta-paa. Slangiin ja Helsingin puhekieleen liitetään maakunnissa yleisesti negatiivisia mielikuvia (ks. esim. Mielikäinen & Palander 2002: 103; Palander 2005b: 74–76; 2007: 45–46; Vaattovaara 2009: 144–152). Nimivariantin valinnassa otetaan siis keskustelukumppanin tausta huomioon (vrt. Ainiala 2006: 108; Schegloff 1972: 88–96).

(6)

01 Haast: vaihtelee se (0.6) tilanteittain;
 02 Tuomas: ky:llä↑hän se.
 03 Lauri: >no kyllä jos< puhuu jollekki (0.8) jollekki,
 04 (1.5)
 05 Lauri .mt >jollekki (-)< maalais(h)elle;
 06 Tuomas: [eh he he he .hh [he he he
 07 Haast: [ni(h)i hi hi hi
 08 Tuula: [tunnet sä jotai maalaisii.=
 08 Lauri: =fe- e- ni sillom puhuu f varmaa yrittää ollak kohtelias
 09 ettei niinku (0.4) >käytä jotain< @omia tämmösiä@ (0.6)
 10 tota salakiältä ni sit sil(le) sanoo että **Helsinki**.

11 (0.4)
 12 Lauri: (*joka on -- [-tta*];
 12 Tuula: [mmm;`
 13 (0.8)
 14 Lauri: >kyl varmaam muuten< (0.6) kaikille hel- toisille
 15 helsinkiläisil ni **Hesa** (edellee) et kyl,

Vaikka *Hesa*-nimen käyttöön liittyvä keskustelu keskittyy pitkälti helsinkiläisen identiteetin esittämiseen ja siinä esiintyvään variaatioon, muitakin seikkoja nousee esiin etenkin puhuttaessa tilanteisesta vaihtelusta *Hesan* ja *Helsingin* välillä. *Hesaa* esi-merkiksi pidetään kätevästä lyhyytensä vuoksi. Vaihtelu liitetään myös tilanteen viral-lisuuteen. Helsingissä koko ikänsä asunut Mari (s. 1978) arvelee päätyvänsä *Helsinkiin* hienommissa tilanteissa (esim. 7 r. 12–14).

(7)
 01 Haast: no mite sä sanoit tosiaa et sä et sano et sä oot Stadista
 02 että (.) jos sä puhut Helsingistä ni mitä nimitystä sä
 03 käytät.
 04 (2.2)
 05 Mari: yleen↑sä **Hesa**.
 06 Haast: joo.=
 07 Mari: =tai **Hels**inki.
 08 Haast: joo. (.) et ne on ne tavallisi[mmat].
 09 Mari: [mm].
 10 Haast: vaihtelee se jotenki tilanteem mukaa et millon se on
 11 Helsinki ja millon se on Hesa vai,
 12 Mari: ↑kyl varmaaj joo jos_ois joku semmonem missä (.) hienempi
 13 joku tämmönen eh- ni ehkä mä siäl sanosin et no mä oon
 14 **Helsingistä**.

Vaikka *Hesaa* siis pidetään ulkopaikkakuntalaisten ja maalaisten käyttämänä, kuitenkin myös kahdeksan syntyperäistä informanttia – kuten edellä Lauri (esim. 3) ja Mari (esim. 7) – sanoo käyttävänsä nimeä. Kenties *Hesa* ei kuitenkaan ole niin kategorisesti syntyperäisten hyljeksimä kuin muun muassa slangisanakirja (Paunonen & Paunonen 2000 s.v. *Hesa*) kuvaa. Ainakin jossain määrin *Hesa* kuuluu myös syntyperäisten hel-sinkiläisten kielenkäyttöön (ks. myös Eskelinen 2008: 44–45, 52–53). Erityisen kiinnostavana voi pitää sitä, että suurin osa *Hesan* käyttäjiksi ilmoittautuneista syntyperäisistä informanteista on nuoria, monet alle 20-vuotiaita. Haastatteluissa useimmat heistä eivät perustele *Hesan* käyttöä, vaan ilmoittavat vain melko lyhytsanaisesti käyttävänsä sitä. Tämä kertonee siitä, ettei *Hesa*-variantin käyttö ole heistä mitenkään tunnusmerkkistä ja että *Hesaan* liittyvät mielikuvat saattavat olla muuttumassa maalaisista neutraalimmiksi.

Samaan suuntaan viittaa myös Kulttuuritorilla kerätty kyselyaineisto: Vaikka muut-tajissa on selvästi enemmän *Hesan* käyttäjiä kuin syntyperäisissä, syntyperäisten ryh-mässä *Hesan* käyttö on sitä yleisempää, mitä nuoremmasta ikäryhmästä on kyse. Kun

yli 60-vuotiaista vain 17 % ilmoitti käyttävänsä Hesaa, alle 20-vuotiaissa heitä oli 46 %. Lisätukea tarjoaa vielä vuonna 2003 Helsingin seudun koululaisilta kerätty slangiasuisten paikannimien kokoelma.⁹ *Hesasta* on aineistossa 97 mainintaa, ja se on koko aineiston 18. yleisin slanginimi. Moni koululaisvastaaja on myös antanut lause-esimerkin, jossa nimi esiintyy (mm. *Mä asun Hesassa*). *Hesa* on ilmeisesti siis identiteetti-piirteenä nyt muutostilassa: osa liittää siihen edelleen maalaisen leiman, mutta varsinkin nuoremman polven paljasjalkaisille helsinkiläisille se voi olla täysin neutraali. On mahdollista, että muutos on alkanut 1990-luvulla, Marin (s. 1978) ja Laurin (s. 1985) ikäisten lasten ja nuorten kielenkäytössä.

4.4 *Stadi*

Slangisanakirjan mukaan *Stadi* on syntyperäisten ja ”aitojen” helsinkiläisten käyttämä nimi (Paunonen & Paunonen 2000 s.v. *Stadi*). Muuttajien odotuksenmukaiseen nimitykseen *Stadi* ei siis kuuluisi. Taulukossa 4 esitetään, miten haastateltavat raportoivat *Stadi*-nimen käyttöä. Siitä käy muun muassa ilmi, että *Stadin* käyttäjiksi lukeutuvia on hieman enemmän syntyperäisissä. Vielä selvempi tämä ero on Kulttuuritorilla kerätyn kyselylomakeaineiston perusteella: siinä syntyperäisistä 58 % ilmoitti käyttävänsä *Stadia*, muuttajista vain 27 %.

Taulukko 4.

Tutkittavien käsitykset *Stadi*-nimen käytöstä.

	syntyperäiset	muuttajat	yhteensä
sanoo käyttävänsä	7	5	12
kiistää käyttävänsä	1	9	10
ei kommentoi variantin käyttöä	8	2	10
yhteensä	16	16	32

Ero syntyperäisten ja muuttajien välillä ei ole kuitenkaan kategorinen: kaikki syntyperäiset eivät käytä *Stadia*, ja muuttaneiden joukossa on myös niitä, jotka sanovat sitä käyttävänsä.¹⁰ Yksi näistä muuttajista on esimerkiksi 8 Pirjo, joka ilmoittaa yksiselitteisesti nimittävänsä Helsinkiä *Stadiksi*; muita nimivariantteja hän ei mainitse. Ensin hän sanoo käyttävänsä *Stadia* sekä kaupungin keskustan että koko kaupungin nimenä (r. 1–2), mutta hänen myöhemmästä kuvauksestaan voi päätellä, että hän viittaa *Stadilla* ensisijaisesti keskustaan (r. 7–16).¹¹ Katkelma on samasta haastattelusta kuin esimerkki

9. Aineisto sisältää noin 4 000 nuorten käyttämää paikannimeä ja noin 14 500 nimimainintaa (Ainiala 2006: 101).

10. Anna-Mari Helin on suomen kielen kurssityössä tutkinut 10 helsinkiläisen (viiden syntyperäisen ja viiden muualta muuttaneen) käsityksiä 14 slanginimen käytöstä. Tutkittavista kahdeksan ilmoitti käyttävänsä *Stadia*; näistä syntyperäisiä ja muulta muuttaneita on kumpiakin neljä. Tässä pienessä aineistossa syntyperä ei siis jaa *Stadin* käyttäjiä. (Helin 2007.)

11. Varsinkin monet syntyperäiset helsinkiläiset näyttävät viittaavan *Stadilla* nimenomaan Helsingin keskustaan.

5, joka edeltää tätä. Välissä on ollut puhetta siitä, että Helsingissä ollessa ei ole juuri tarvetta käyttää Helsingin nimiä vaan ensisijaisesti viitataan eri kaupunginosiin ja niiden nimiin. Tämän topiikin jälkeen Pirjo ottaa oma-aloitteisesti vuoron ja palaa haastattelijan kysymykseen eri nimivarianttien käytöstä.

(8)

01 Pirjo: no mä käytän **Stadia** (0.4) sekä yleisnimenä että (0.5) e:t
02 niinkun (.) >keskustan<;
03 Haast: m;
04 Pirjo: nimenä.
05 Haast: mm;
06 Pirjo: >että< (.) mielestäni mä asuv Vuåsaarella (.) >tai
07 [sanotaan niin et sillon kun< mä asuin keskustassa
08 Haast: [mm,
09 Pirjo: niim mä asuin **Stadissa**.
10 Haast: mm;
11 Pirjo: mutta kun mä muutin sitten (.) ensin Puotilaan ja sitten
12 Vuosaareen,
13 Haast: mm,=
14 Pirjo: =ja se kauhee yks vuosi siel Korsossa sev voi ↑unohtaa .hh
15 nin tota (.) sen jälkee **Stadi** on niinku toi tuolla
16 keskustassa ja tää ov Vuosaari ja Puotila.

Tuula, joka esimerkissä 3 kertoi käyttävänsä *Hesaa*, ilmoittaa hetkeä myöhemmin käyttävänsä sen rinnalla myös *Stadia*. Hän osoittaa olevansa tietoinen siitä, että *Stadi* mielletään syntyperäisten helsinkiläisten käyttämäksi nimeksi, jota muualta muuttaneiden ei edes olisi lupa käyttää (*ei – – sais käyttää* r. 3) Hän siis osoittaa olevansa tietoinen normista, vaikka ei toimikaan sen mukaisesti.¹²

(9)

01 Tuula: no ky:llähän >sitä nyt< **Stadiikik** käyt[tää vaik
02 Lauri: [>nii ja< **Stadii** nii.
03 Tuula: ei (.) varmaa [sais käyttäät tämmönem maalainen,
04 Lauri: [niin just.
05 (0.5)
06 Tuula: eh (.) kuitenkin (0.4) *tulee käytetty*;

Yhtä lailla kuin muuttajat ovat tietoisia siitä, ettei heidän oleteta käyttävän *Stadia*, syntyperäiset tiedostavat, että heiltä sitä odotetaan (ks. myös Eskelinen 2008: 49–51).¹³

---

12. Muutkin muuttajat kuin Tuula näyttävät tietävän, että heidän ei oleteta käyttävän *Stadia*. Esimerkiksi Heidi (s. 1985), vasta muutaman vuoden Helsingissä asunut, huomauttaa leikkilisesti, ettei ole vielä riittävän stadilainen, jotta voisi puhua *Stadista*: *EjooE (.) kyllä varmaa ihan (.) Helsinkiä että (.) kaikki< (0.8) Een oon n(h)jis <stadilainen vielä että> (0.3) tuollasta kehtasin käyttää ettäE*.

13. Myös esimerkiksi populaarikirjallisuudessa vahvistetaan *Hesan* ja *Stadin* käyttöön ja käyttäjiin

Tämän nostaa eksplisiittisesti esiin Mari (s. 1978), joka ottaa asian puheeksi jo ennen varsinaista nimikysymystä, kun haastattelija kysyy hänen käsityksiään siitä, voiko hänet tunnistaa helsinkiläiseksi hänen puhutapansa perusteella. Mari orientoituu siihen, että hän rikkoo normia (*pitäs sanoo* r. 8), kun ei käytä *Stadia* vaan *Hesaa* ja *Helsinkiä* (ks. esim. 7). Hän ei kuitenkaan erittele, kuka tämän normin on asettanut, vaan esittää sen kuulopuheeksi (*kuulemma* r. 7).¹⁴

(10)

- 01 Haast: no mites luulet voisko joku sut tunnistaa että sä oot
 02 nimenomaan täältä Helsingistä päi.
 03 Mari: no ehkä mä ja sä ja nää mut em mä kyl mä em puhu että (.)
 04 **Stadissa** ja näin (0.3) ku sit jotkut et (0.5) mistä sä oot
 05 jos mä sanon **Hesasta**?
 06 Haast: jo[o?]
 07 Mari: [ni sitä ei kuulemma pitäis sanoo et sitte jos_on (0.6)
 08 täältä ni pitäs sa-< tai et pitäs sanoo **Stadista** et se on
 09 niinku se,
 10 Haast: joo?=
 11 Mari: =jotenki mut em mä sillee,
 12 (1.0)

Kun syntyperäiset haastateltavat perustelevat sitä, miksi he eivät yleensä käytä *Stadia* (ainakaan koko kaupungin nimenä), he tuovat usein esiin nimeen liitetyt vahvat mielikuvat. Esimerkiksi Mikko (s. 1981), joka sanoo yleensä pitäytyvänsä tiukasti Helsingissä, huomauttaa, että *Stadia* voi käyttää, jos haluaa tietoisesti ärsyttää muualla Suomessa asuvia ihmisiä: *jos< tulee oikee ärsyttävä tapaus ja haluaa (.) halua ärsyttää ihmisiä ni sit ((sanoo) Stadissa*.¹⁵

Miksi *Stadi* on sitten leimautunut näin vahvasti syntyperäisten helsinkiläisten käyttämäksi nimeksi? Syitä pohdittaessa kannattaa palata Helsingin slangin alkuaikoihin. Slangi syntyi runsaat sata vuotta sitten suomen ja ruotsin kielet yhdistäväksi kielimuodoksi, joka sai runsaasti äännteellisiä ja leksikaalisia piirteitä ruotsin kielestä. Ruotsin kieleen kuuluu piirteitä, joita useimmissa suomalaismurteissa ei tunneta. Tyypillisimpiä näistä ovat sananalkuinen kaksoiskonsonanti ja *d*-foneemi, jotka molemmat sisältyvät *Stadi*-nimeen (Paunonen 2006: 53). Voikin olettaa, että yksi *Stadin* suosion syistä slangissa oli se, että maaseudulla syntyneille suomen puhujille nimi oli vaikea äännettäväksi. Nämä puolestaan äänsivät nimen “väärin” *Stati* tai *Tati*, mikä “aitojen” slangin-

liitettyjä mielikuvia. Vuonna 2008 ilmestyneessä Meiju Niskalan *Olet tässä (Helsinki)* -kirjassa (s. 29) luonnehditaan aitoa stadilaista muun muassa näin: “Stadilainen tietää, että Stadi tarkoittaa Helsingin keskustaa, kun taas ulkopaikkakuntalainen (bönde tai lande) kutsuu Stadiksi, ellei jopa Hesaksi, koko kaupunkialuetta.”

14. Mari mainitsee tämän asian myös vastatessaan kyselylomakkeeseen: “Jotkut ehkä erottaa [helsinkiläiset muista puhutavan perusteella], itse en välttämättä. Eräs sanoi, että helsinkiläinen kutsuu itseään stadilaiseksi, ja muut sanovat helsinkiläistä helsinkiläiseksi.”

15. Ks. myös esimerkkiä 2, jossa Laura kuvailee *Stadin* käytön liittyvän stadilaisen identiteetin korostamiseen (r. 16–17).

puhujien korvissa kuulosti huvittavalta tai jopa ärsyttävältä (Paunonen & Paunonen 2000 s.v. *Stati*).¹⁶ *Stadi* olikin yksi niistä slangisanoista, joka korosti pääkaupungin uuden kaupunkilaisen kielimuodon ja maaseudun Suomen murteiden välistä eroa. *Stadi*-nimestä tuli helsinkiläisen ja kaupunkilaisenkin elämänmuodon näkyvä tunnus. Nimi, kuten laajemminkin Stadin slangi, yhdistettiin sen puhujiin. Slangiin ja *Stadiin* yhtenäsen näkyvimmistä merkeistä latautui assosiaatioita, joiden taustalla saattoi olla varsin voimakkaita stereotyyppioita. (Ks. Vaattovaara & Soininen-Stojanov 2006: 226.)

Stadi-nimen affektius on säilynyt näihin päiviin asti. Se kytkeytynee vahvasti niihin assosiaatioihin, joita ylipäätään liitetään Stadin slangiin. Varsinkin pääkaupunkiseudun ulkopuolella slangiin suhtaudutaan usein hyvinkin negatiivisesti (ks. esim. Paalander 2005b: 74–76; 2007: 45–46; Vaattovaara 2009: 147–149). Suhde slangiin ei ole pääkaupunkiseudullakaan pelkästään positiivinen. Kun nuorilta, koko ikänsä pääkaupunkiseudulla asuneilta aikuisilta (18–24-vuotiaita) kysyttiin, mitkä kielimuodot ja puhetavat heitä ärsyttävät, runsaasti mainintoja sai slangin käyttö, joka usein tarkennettiin liialliseksi ja vielä syntyperäisten kaupunkilaisten slangin käytöksi (Vaattovaara & Soininen-Stojanov 2006: 241–242). Myös Nuolijärven (1986a: 134–142) 1980-luvun alussa haastatteleminen muuttajien suhtautuminen slangiin oli kaksijakoista. Kaikki helsinkiläiset eivät siis koe slangia omaksi kielimuodokseen, ja mahdollisesti juuri tästä syystä he eivät miellä *Stadia* omaksi variantikseen – symboloihan se mitä ilmeisimmin juuri slangin puhujan identiteettiä. Tämä pätee luonnollisesti myös päinvastoin: se, joka kokee slangin itselleen läheiseksi, preferoi helposti myös *Stadi*-nimeä. Kuvaus sopii hyvin Sariin (s. 1966), joka on muuttanut parikymppisenä Helsinkiin ja ilmoittaa epäröimättä käyttävänsä *Stadia*. Hän kertoo (esim. 11) ihastelleensa syntyperäisten käyttämiä slangisanoja ja omaksuneensa niitä itsekin. Hän viittaa alueen puhekieleen ensin nimittämällä sitä *stadiksi* (r. 2, 8), myöhemmin *helsingiksi* (r. 22). Myös *murresanat* (r. 17) viittaa helsinkiläisiin ilmaisuihin. Näin hän kuvaa kielellistä sopeutumistaan Helsinkiin:¹⁷

(11)

- 01 Sari: ni tää on ai- ollu yks (.) tämmöne. mut tota:, (0.9) kylhän
 02 se stadi tarttuu äkkiä.
 03 (0.8)
 04 Haast: sust tuntuu et sull_on [tarttunu.
 05 Sari: [no mua jo se tarttu minuu.
 06 (0.6)
 07 Haast: ((naurahtaa))
 08 Sari: mä (oon olevinans) kova likka ku mä puhun stadia. (.) he he
 09 Haast: no (.) yritiksä tavallaan tietosestikki< (0.4) ottaat
 10 tavallaan semmosen helsinkiläisem p- (0.4) puhettavav vai

16. Myös omassa aineistossamme on esimerkki siitä, että muuttajan suussa *Stadi* voi saada murteellisen asun. Näin vastaa Satakunnasta kotoisin oleva Inkeri (s. 1944), kun haastattelija kysyy, mitä nimeä hän arvelee lastensa käyttävän Helsingistä: *no ehkä Stari voi ollaj jonkuv verran*.

17. Tulkintaa vahvistaa myös Sarin kyselylomakkeeseen merkitsemä tieto kohdassa, jossa vastaajia pyydettiin arvioimaan, millä seikoilla on ollut merkitystä oman puhettavan muotoutumiseen: "Oli hienoa tulla opiskelemaan Hesaan. Otti jotenkin ylpeänä slangisanoja käyttönsä."

- 11 onko se tulluj jotenki niinku (.) automaattisesti.
 12 (1.4)
 13 Sari: em mä tiedä,
 14 (2.0)
 15 Sari: mull_on (0.4) sit ku mä huomasim puhuvani,
 16 (1.5)
 17 Sari: murressanoja käyttäväni?
 18 (0.6)
 19 Sari: en niinkää tiedekkunnassa mut yleensä ni,
 20 (1.1)
 21 Sari: ni must tuntu et mä oon kova likka ku mä puhun (.) puhu
 22 hel- fhelsingiä sit mä oon helsinkiläinef.

Muuttajalle slangin – myös slanginimien – omaksuminen ja käyttäminen voi siis olla keino identifioitua helsinkiläisyyteen. Tämä vastaa Le Pagen ja Tabouret-Kellerin (1985) identiteettinäkemystä, jonka mukaan yksilö pyrkii mukauttamaan puhetapaansa sen ryhmän suuntaan, johon hän haluaa samastua. On kuitenkin huomattava, että Sarin kuvaus slanginkäytöstään sijoittuu menneisyyteen (*tarttu* r. 5, *huomasin* r. 15, *tuntu* r. 21), ja siinä voi kuulla itseironiaa nuoruusajan innokasta helsinkiläistymistä kohtaan. Kuvaus ei siis välttämättä vastaa hänen tämänhetkistä identiteettiään.¹⁸

Suurin ero muuttajien ja syntyperäisten välillä ei kuitenkaan ole haastatteluaineiston perusteella siinä, sanovatko he käyttävänsä *Stadia* vai eivät, vaan siinä, kuinka moni katsoo tarpeelliseksi kiistää tämän variantin käytön. Kuten taulukosta 4 käy ilmi, muuttajista yli puolet (9/16) ilmaisee eksplisiittisesti, ettei käytä *Stadia* (esim. 1, 12), kun taas syntyperäisistä näin tekee vain yksi (ks. esimerkkiä 10). Käytön kiistämisen tarve kertoo siitä, että osalla muuttajista *Stadiin* liittyy voimakas affektinen lataus.¹⁹ Kaikki eivät nimen käyttämättömyyttä perustele, mutta osa vetoaa juuri siihen, että se on syntyperäisten omaisuutta (alaviite 12). Osa yhdistää variantin (suomen)ruotsalaisuuteen (esim. 12). Kyse lienee osin (vanhan) slangin vahvasta ruotsalaisväristä. Vajaa kymmenen vuotta siten Hämeestä Helsinkiin muuttanut Pia (s. 1969) torjuu ehdottomasti *Stadin* käyttämällä ääri-ilmausta *ikinä* (r. 6) ja perustelee ratkaisuaan muun muassa *Stadin* ruotsalaisuusassosiaatioilla (r. 8–9). Hän tekee myös jyrkän eron keskustan ja lähiöiden välille (r. 8–18).

(12)

- 01 Haast: jos sä puhut Helsingistä ni,
 02 Pia: joo?
 03 Haast: mitä nimee sä käytät. puhutko sä (0.6) käytätkö sä ihav

18. Menneen ja nykyisen identiteetin ero tulee näkyviin erityisen selvästi 1940-luvun alussa syntyneiden ja 1960-luvun alussa Helsinkiin muuttaneiden Inkerin ja Onervan haastattelusta. He kiistävät käyttävänsä *Stadia* nykyään, mutta arvelevat sen kuuluneen sanavarastoonsa nuorempana. Inkeri ilmaisee, että taustalla oli yritys identifioitua stadilaiseksi. Muu tutkimusaineisto osoittaa selvästi, että heidän suhteensa synnyinseudun murteeseen on kuitenkin muuttunut myöhempinä vuosikymmeninä positiivisemmaksi.

19. Ero on huomattava myös verrattuna *Hesaa*n, jonka käytön kiisti vain kolme syntyperäistä ja yksi muuttaja.

04 virallista nimee ↑Helsinki (0.6) vai (.) käytätkö (.)
05 välillä esimeks ↑Hesa (.) tai Stadi?
06 Pia: no (.) >siis< en ikinä Stadi.
07 Haast: joo.
08 Pia: >että< mä en koes sitä (0.6) (-- ruotsalaista tai (0.6)
09 tätä omakseni ↑y:htään koska mää koen et se (0.7) liittyy:
10 (.) keskikaupungin asukkaiden kulttuuriin koska mä koen et
11 se [on (.) ↑aivan eri kulttuuri;
12 Haast: [joo;
13 Haast: joo.
14 Pia: ja tää l- lähiökulttuuri siis tässä_ei oot tavallaam mitääv
15 vikaa,
16 (0.7)
17 Pia: siis sinänsä niinku jotkut ehkä kuvittelee ettei täällä voi
18 asua;
19 (0.7)
20 Pia: ni aivan hyviv ↑voi mutta semmone että tää on niinku (.) ei
21 tää(1) nyt (.) vähän tietyllä tavalla (0.5) tää ei oos sitä
22 niinku (.) sydän Hel- (.) sinkiä et tä- (.) tää vois olla,
23 (0.9)
24 Pia: tottakai tää on Helsinkiä mutta semmonem minkä mä koen
25 Helsingiks,
26 (0.6)
27 Pia: siis ihan semmoseks sydän Helsingiks on toi,
28 (1.7)
29 Pia: voi voi (0.5) Kallio ja (0.7) Krunikka ja Punavuori.

Tietoisuus nimeen ja sen käyttöön liitetyistä mielikuvista näkyy myös nykyisten helsinkiläisten leikillisesti ja ironisesti käyttämissä varianteissa. *Stadista* voi yhä tulla *Stati* esimerkiksi silloin, kun muuttaja haluaa leikitellä maalaisuuteen ja ”stadilaisuuteen” liitetyillä stereotyyppioilla. *Statia* käyttävä Sanna (s. 1969) tuo esiin, että hänelle *Stadi* ja *Stati* merkitsevät Helsingin keskustaa, eivät koko kaupunkia (vrt. esim. 8).

Seuraavassa katkelmassa syntyperäiset helsinkiläismiehet leikittelevät toisella *Stadin* väännöksellä, *Tsadilla*, joka toisinaan ääntyy myös *Tšadi* (esim. 13 r. 5, 12). Leikillisuus perustunee pitkälti variantin yhdistymiseen afrikkalaisen *Tšadin* valtion nimeen. Suomalaisen kaupunkilaisen näkökulmasta perifeerisen tuntuinen *Tšad* tarjonnee sopivan kontrastin urbaanille *Stadille*. *Tsadista* on havaintoja myös muissa aineistoissa: esimerkiksi Kulttuuritorilla tehdyssä kyselyssä siitä on kaksi mainintaa (ks. myös Korhonen 2008: 72, 114).²⁰

20. Tuore Helsinki-opas (Niskala 2008: 7) antaa *Tsadi*-nimelle seuraavan leikillisen luonnehdinnan: ”Suomen pääkaupunki kehä III:n ulkopuolella silloin, kun ei muisteta, että slangiksi nimitys on Stadi.” Helsinki tunnetaan *Tsadina* myös Reko Lundánin näytelmässä *Aina joku eksyy* (1998) ja romaanissa *Ilman suuria suruja* (2002).

(13)

01 Haast: entäs muilla,
 02 Pasi: no ↓joo kyl **Helsinkii** mut sitt_on >tietysti< tää niinku
 03 Timo mainitsi tän,
 04 (1.1)
 05 Pasi: vitsikkään ts- **Tšadi**-nimen,
 06 ((naureskelua))
 07 Pasi: joka on >tietysti< **Stadista** väännös fmutta tot(h)a ni,f
 08 Heidi: mm.
 09 Pasi: .hhh mut kyl nyt **Helsinkii** sillee.
 10 Timo: mm.
 11 (1.2)
 12 Timo: kyl mä nykyää käytän **Tsadia** vaa.
 13 ((naurua))

Kuten olemme edellä osoittaneet, *Stadiin* liittyy vahva affektiivinen lataus. Tästä kertovat paitsi nimen käyttöön tai välttämiseen liittyvät perustelut myös tapa, jolla käyttöä tai käyttämättömyyttä kuvataan. Siinä missä *Helsingin* käytöstä puhutaan usein empien, *Stadin* (samoin kuin myös *Hesan*) käyttö tai käyttämättömyys esitetään tyyppillisesti kategorisesti, ilman epävarmuutta ilmaisevia modaalaisia aineksia (esim. 8. r. 1, esim. 12 r. 6; ks. myös *Hesa* esim. 3 r. 10, esim. 4 r. 3). *Stadiin* on latautunut paljon mielikuvia sen käyttäjistä, ja suhde näihin ryhmiin ohjaa asennoitumista nimen käyttöön. Muualta muuttaneet välttelevät nimen käyttöä tai osoittavat käyttönsä epäodotuksen mukaiseksi, koska ovat tietoisia normista, jonka mukaan *Stadi* on syntyperäisten omaisuutta (esim. 9). Muuttaja voi kuitenkin omaksua *Stadin*, jos hän jostakin syystä haluaa identifioitua tietynlaiseksi, slangia suosivaksi helsinkiläiseksi (esim. 11). Syntyperäiset puolestaan kertovat karttavansa sitä varsinkin ollessaan tekemisissä ei-helsinkiläisten kanssa, koska ovat tietoisia nimeen liitetyistä vahvoista negatiivisista assosiaatioista (ks. esim. 6). Tyypillisimmin *Stadi*-nimeä käytetään Helsingin keskustaan viitattaessa. Nimeen liittyvä tunnelataus lienee myös syy siihen, että sille on syntynyt useita leikkilisiä variantteja (esim. 13).

Myös Kulttuuritorilta kerätty kyselyaineisto vahvistaa syntyperäiset-muuttajat -jaon relevantiksi, mutta se näyttää haastatteluaineiston tavoin, ettei mistään kategorisesta jaosta ole kysymys. Nuorten aikuisten sukupolvea (21–40-vuotiaat) edustavat syntyperäiset helsinkiläiset ovat kyselyn perusteella *Stadi*-nimen ahkerimpia suosijoita (yli 90 % ilmoitti käyttävänsä), vanhimmassa ikäryhmässä (yli 60-vuotiaat) syntyperäisten ja muuttajien välinen ero on huomattavasti pienempi (n. 14 %-yksikköä). Monet vanhemmista muuttajista lienevät pitkäaikaisia helsinkiläisasukkaita, joille helsinkiläisyys voi olla paljon merkittävämpää kuin juuret jossakin muualla.

Seuraavaksi tarkastelemme sitä, miten edellä tarkastelemiamme nimiä käytetään spontaanissa haastattelupuheessa.

5 Spontaani nimistönkäyttö

5.1 Kielenkäyttö ja itseraportointi

Parin viime vuosikymmenen aikana on tehty runsaasti kansanlingvivististä tutkimusta, jossa on selvitetty maallikoiden käsityksiä eri kielimuodoista; toisinaan heiltä on kysely myös heidän omasta kielenkäytöstään (esim. Preston 1999, 2002; ks. suomalaisesta tutkimuksesta esim. Palander 2007; Vaattovaara 2009; Vaattovaara & Soininen-Stojanov 2006). Huomattavasti vähemmän näitä tutkittavien omia havaintoja on peilattu siihen, miten he todella puhuvat. Näin teki kuitenkin jo yli 30 vuotta sitten Peter Trudgill tutkiessaan Norwichin puhekieltä. Hän pyysi informantejaan arvioimaan, miten he ääntävät muutamia sellaisia sanoja, joissa ilmeni variaatiota, ja vertaili näitä käsityksiä siihen, mitä varianttia he käyttivät nauhoitetuissa haastatteluissa. Tutkimustulokset paljastivat, että miehet uskoivat käyttävänsä enemmän paikallisia puhekielisiä variantteja kuin todellisuudessa käyttivät ja vastaavasti aliarvioivat standardivariantin käyttöä, naiset taas päinvastoin. Trudgill tulkitsi tendenssin niin, että raportointi kuvasi sitä, mitä kukin ryhmä pitää prestiisinä – millaiseen puhetapaan he pyrkivät. (Trudgill 1972; ks. myös Labov 2001: 193–194.)

Suomessa kielenkäytön ja itseraportoinnin suhdetta on tarkasteltu osana useita sosiolingvistisiä murretutkimuksia (esim. Palander 1987, 2005a; Saanilahti 1990; Vaattovaara 2009: luku 6); näkökulma on ollut esillä myös muutamissa tuoreissa graduissa (esim. Alpia 2003, ks. myös 2005; Laurila 2008). Tutkimuskohteena ovat olleet pääasiassa äänne- ja muotopiirteet, joissa esiintyy vaihtelua murteellisten ja yleiskielisten varianttien välillä. Tällaisten piirteiden käyttöä arvioidaan yleensä varsin realistisesti, joskin yksilöt eroavat tässä toisistaan (Alpia 2005: 108–116; Laurila 2008: 76–103; Palander 2005a: 293–305; Saanilahti 1990: 15–34). Yksilöllisiä eroja näyttäisi selittävän ainakin puhujien suhde omaan kotiseutuunsa ja sen kielimuotoon: raportointi (esim. oman murteen käytön liioittelu tai aliarviointi) voi kertoa siitä, millä kielimuodolla on vastaajalle prestiisiä (Alpia mp.; Vaattovaara 2004, 2009). Tiedostamiseen vaikuttaa myös kielenpiirteiden luonne ja muutoskehityksen vaihe; tutkittavat eivät välttämättä ole tietoisia foneettisista piirteistä, eivätkä he näin ollen pysty niistä raportoimaan (Nahkola 1987: 167–169; Palander 1987: 210–214; Vaattovaara 2009: luku 6). Tiedossamme ei ole tutkimuksia, joissa olisi selvitetty yksittäisen lekseemin variaatiota, mutta voisi olettaa, että tällainen sanastopiirre olisi suhteellisen hyvin tiedostettu verrattuna muihin piirteisiin – raportoivathan maallikot muutenkin yleensä kielellisistä havainnoistaan nimenomaan sanatasolla (esim. Mielikäinen & Palander 2002: 97; Vaattovaara & Soininen-Stojanov 2006: 235–238).

Seuraavaksi tarkastelemme sitä, miten tutkittavien oma kuvaus Helsinkiin viittaavien nimien käytöstä suhteutuu siihen, miten he käyttävät eri variantteja haastattelutilanteessa. Ennen tuloksien tulkitsemista haluamme korostaa vielä sitä, että tutkimushaastattelu tarjoaa vain hyvin pienen ikkunan tutkittavien nimien käyttöön. Muu käytettävissämme oleva aineisto (esimerkiksi spontaanit keskustelut) kuitenkin antaa tukea haastatteluista tekemillemme havainnoille.

Kuten taulukosta 5 käy ilmi, metalingvistisen ja spontaanin nimistönkäytön välillä on huomattavia eroja. Taulukko kuvaa sitä, kuinka moni informantti käyttää **spontaanisti haastattelussa** (eli muuten kuin metalingvistikaisesti) kutakin nimeä. Oikeanpuoleisesta, tummanharmaalla merkitystä sarakkeesta näkyy, kuinka moni **sanoo käyttävänsä** kyseistä nimeä. Taulukossa 6 on esitetty, kuinka monta nimiesiintymää kustakin nimestä aineistossa yhteensä esiintyy.

Taulukko 5.

Nimien *Helsinki*, *Hesa* ja *Stadi* käyttäjät (informanttien määrä) spontaanissa haastattelupuheessa ja nimien raportoitu käyttö.

	syntyperäiset	muuttajat	yhteensä	raportoitu käyttö
<i>Helsinki</i>	13	15	28	20
<i>Hesa</i>	0	2	2	21
<i>Stadi</i>	4	0	4	13

Taulukko 6.

Nimien *Helsinki*, *Hesa* ja *Stadi* esiintymämäärät spontaanissa haastattelupuheessa.

	syntyperäiset	muuttajat	yhteensä
<i>Helsinki</i>	62	150	212
<i>Hesa</i>	0	3	3
<i>Stadi</i>	7	0	7
yhteensä	69	153	222

Taulukot osoittavat, että haastattelutilanteessa *Helsinki* on ylivoimaisesti suosituin variantti. Kuva näyttää suorastaan vaihtelemattomalta, mutta tarkastelemme silti lyhyesti nimien spontaania käyttöä variantti kerrallaan ja pohdimme, miksi variaatio on niin vähäistä.

5.2 *Helsinki*

Haastattelupuheessa lähes kaikki tutkittavat (28) käyttävät *Helsinkiä*, mikä ei sinänsä ole yllättävää: *Helsinki* on virallinen ja neutraali nimi, jota myös haastattelijat käyttävät. Kaikkiaan nimiesiintymiä on 212.²¹ Muuttajilla esiintymiä on enemmän, mikä saattaa

21. Taulukon 6 nimiesiintymiin ei ole laskettu sellaisia alueiden nimiä kuin esim. *Itä-Helsinki* ja *Pohjois-Helsinki* (esiintyvät useimmiten vaihtelemattomina) eikä johdoksia *helsinkiläinen*, *helsinkiläisyys* ja *helsinkiläistyä*. Kolme informanttia puhuu *Helsingin puhekielestä* tai käyttää muita *Helsinki*-sanaan perustuvia kielimuodon nimityksiä (yhteensä 5 es.). Niitäkään ei ole laskettu mukaan *Helsinki*-esiintymiin.

johtua muuttamiseen liittyvistä keskustelunaiheista. Haastattelut ovat muutenkin kestoltaan ja aihepiireiltään hieman erilaisia. Muutamissa haastatteluissa keskustelu keskittyi lähinnä omaan asuinalueeseen, ja siksi viittauksia Helsinkiin oli toisinaan vähän, neljällä haastateltavalla ei lainkaan.

Omasta kotikaupungistaan puhuvat *Helsinki* sekä syntyperäiset että muuttaneet. Esimerkissä 14 Pentti päivittelee, miten metron rakentamista saatettiin aikoinaan vastustaa ja toteaa, että nykyään liikenne toimii Helsingissä hyvin. Sekä Pentin että Pirjon vuoroissa esiintyvä Helsinkiin viittaava *meillä* (r. 5, 9) kuvastaa heidän läheistä suhdettaan kaupunkiin. He molemmat ovat muuttajia.

(14)

01 Pentti: ja vielä noista liikentees< liikenneoloista mä sanon että
02 kun niistä tapeltiin sillon >niin kovasti< kum metroakiv
03 vastustettiin täällä. .mt mä ev voi käsittää semmosta kyllä
04 että sitä vastustettiin nyt (.) .hhh ni kyllähän se on
05 se om meillä kyllä täällä liikenne Helsinki mun täytyy
06 sanoa kun (.) vertaa vaam monta muuta kaupun[kia
07 Haast: [mm. (.) mm.
08 Pentti: ni [harvassa tää[llä no >tietysti<,
09 Pirjo: [mm, [kyllä joo meillä liikennet toimii hyvin.

Joissakin tapauksissa *Helsinki* voi viitata pelkästään Helsingin keskusta. Näin on esimerkiksi seuraavassa katkelmassa, jossa syntyperäinen Timo vastaa haastattelijan kysymykseen Helsingin tuntemuksesta. Tässä *Helsinki*, jolla Timo mitä ilmeisimmin tarkoittaa keskustaa, hahmottuu omasta itähelsinkiläisestä kaupunginosasta aivan erilliseksi alueeksi. Kontrasti tulee näkyviin proadverbeista *tääl* (*tääl kulmilla* r. 5), jolla hän viittaa siis omaan asuinalueeseensa Itä-Helsinkiin, ja *sinne* (r. 6), josta syntyy tulkinta, että oma alue on eri asia kuin Helsinki.

(15)

01 Haast: no tota kuinka hyvin te tunnette (0.3) Helsinkiä niin kun
02 (.) omasta mielestänne (.) @yleensäkkään@?
03 Timo: helveti huonosti.
04 ((naurahduksia))
05 Timo: >ku koko ikäsä oot< tääl kulmilla asunun nin tota (0.6) ja
06 sit ku ei mitään tekoo oo_ollus sinnem mennän ni,
07 (1.3)

Kun tarkastelee *Helsingin* runsasta käyttöä haastatteluissa ja spontaaneissa keskusteluissa, joutuu pohtimaan, miksi niin moni jättää sen mainitsematta nimivarianttien käytöstä kysyttäessä (yht. 12 informanttia; ks. taulukoita 2 ja 5). Pohdimme näitä syitä jo edellä, *Helsinki*-nimen itseraportointien käsittelyn yhteydessä, mutta analysoituaamme nyt muitakin nimivariantteja voimme entistä painavammin yhtyä Trudgillin (1972) ja Labovin (2001: 193–194) näkemukseen siitä, että haastateltavien kielenkäytön

kuvaus kertoo enemmän heidän orientoitumisestaan yhteisön normeihin ja identifioitumisesta siihen ryhmään ja sen kielimuotoon, jolla on heille prestiisiä, kuin heidän kyvyistään havainnoida omaa kielenkäyttöään. Kun aineisto vielä osoittaa nimien kytkeytyvän vahvasti puhujan käsityksiin erilaisista helsinkiläisyyksistä, on perusteltua todeta, että niiden käytön kuvaus kertoo ennen muuta puhujan identiteetistä suhteessa syntyperäisyyteen ja muuttajuuteen.

5.3 Hesa

Kysyttäessä *Hesaa* sanoi käyttävänsä 21 informanttia, mutta haastattelussa vain kaksi käyttää tätä varianttia muussa kuin metalingvistisessä yhteydessä. Kiinnostavaa on kuitenkin se, että nämä ainoat esiintymät (yhteensä 3) ovat nimenomaan Helsinkiin muuttaneilta – aivan kuten esimerkiksi slangisanakirjankin perusteella voisi olettaa (Paunonen & Paunonen 2000 s.v. *Hesa*). Ne esiintyvät Sirkkan (s. 1941) ja Riitan (s. 1944) parihaastattelussa. Sirkka käyttää *Hesaa* kahdesti, ja sen lisäksi nimivariantti esiintyy substantiivijohdoksessa *hesalainen*; Riitta käyttää *Hesaa* kerran. Seuraava esimerkki (esim. 16) on kohdasta, jossa Sirkka on edellä ylistänyt omaa asuinaluettaan ja nostanut esiin yhtenä sen hyvänä puolena sen, että alueella asuu eri-ikäisiä ihmisiä. Vastakohdaksi hän asettaa Pasilan, joka on ”kuin kuolleen kuva”. Riitta yhtyy Sirkkan näkemykseen Pasilan ankeudesta (r. 1).

(16)

01 Riitta: fPasila om musta se kaikk(h)ein kauheimmä
 02 [eilen siel[lä kävin].
 03 Sirkka: [ni. [>mi:ssä<,
 04 Riitta: Pasila om musta ihan se [kaikkein kamalim paikka **Hesassa**
 05 Sirkka: [joo. (.) joo. (.) joo.
 06 Riitta: kun (0.3) just eilen kävin [ku siell_on semmone< (0.6)
 07 Sirkka: [joo.
 08 Riitta: vanhainkoti [ni(.) kävin
 09 Sirkka: [joo. (.) joo.
 10 Riitta: siel< (.) vanhusta tervehtimässä mut (0.3) se on kyllä
 11 hirvee

Sirkka ei ilmeisesti kuule, mihin paikkaan Riitta viittaa, sillä hän tekee korjausaloitteen, joka kohdistuu nimenomaan paikkaan (r. 3). Riitta toistaa vastauksensa mutta ei täsmälleen samassa muodossa; hän muun muassa tarkentaa, että Pasila on kauhein paikka Helsingissä, johon hän viittaa nimellä *Hesa* (r. 4). Variantin valintaa voi pitää hie-man yllättävänä, sillä nimistä kysyttäessä hän ei mainitse muita variantteja kuin *Helsingin* (esim. 1 r. 11).²² Edeltävän esimerkin voisi näin ollen tulkita niin, että tutkittavat eivät

22. Vastatessaan kyselytutkimukseen noin kaksi vuotta haastattelun jälkeen Riitta ilmoitti toisessa tehtävässä voivansa käyttää varianttia *Hesa*, mutta taas toisessa, jossa piti arvioida *Hesan* ja *Helsingin* keskinäistä yleisyyttä, hän vastasi käyttävänsä ainoastaan *Helsinkiä*.

ole tietoisia kielenkäytöstään. Kiinnostavaa on kuitenkin se, että Riitan ainoa *Hesa* esiintyy juuri tässä yhteydessä – vuorossa, joka on osoitettu Sirkalle, joka on edellä ilmoittanut käyttävänsä *Hesaa* ja myös käyttää sitä spontaanisti. Variantin valintaan näyttäisivät siis vaikuttavan hyvin monet seikat: kyse ei ole pelkästään siitä, että haastattelukonteksti sinänsä ohjaisi esimerkiksi *Helsingin* käyttöön vaan myös siitä, kenelle ja missä funktiossa vuoro on osoitettu (ks. myös Ainiala 2006: 108). Kielelliset valinnat eivät ole pelkästään keinoja esittää omaa identiteettiä vaan niillä voidaan osoittaa myös tietoisuutta toisen identiteetistä (ks. Woolard 2007). Se, että puhe on yleensä osoitettu ennen muuta haastattelijalle, voi pitkälti selittää haastateltavien pitäytymistä *Helsinki*-variantissa.

Nimien käytöstä kysyttäessä Sirkka ilmaisi käyttävänsä *Hesaa* ja kiisti *Stadin* käytön (esim. 1).²³ Spontaanissa haastattelupuheessa nimivariantit *Helsinki* ja *Hesa* esiintyvät hänellä rinnakkain, toisinaan hyvinkin lähekkäin, kuten seuraavassa katkelmassa. Siinä Riitta on edellä kertonut, miten hänen perheensä elämä keskittyi aikoinaan Itä-Helsinkiin. Tältä pohjalta Sirkka alkaa pohtia Helsingin alueiden erilaisuutta, ja mahdollisesti tutkimushaastattelun kehys aktivoi hänet ehdottamaan tutkimusta, jossa selvitettäisiin, millainen kuva kaupungista eri puolilla Suomea ja Helsinkiäkin asuneilla on (r. 1–4). Tässä yhteydessä hän viittaa Helsinkiin sen virallisella nimellä. Myöhemmin hän käyttää siitä kuitenkin nimeä *Hesa* (r. 11), jolla hän osoittaa tulkintamme mukaan kaupunkiin liittyvän henkilökohtaisen suhteensa. Helsingin pitkäaikaisena asukkaana hänellä on omakohtaista tietoa sen erityispiirteistä. Kahden erilaisen variantin peräkkäinen käyttäminen rakentaa kontrastia virallisen ja omakohtaisen Helsinki-näkökulman välille.

(17)

01 Sirkka: taas niinku siis voi sanoos sitte (.) antropoloogeille (.)
 02 kiinnostava aihes siinä mielessä että (.) .hh että kuva
 03 **Helsingistähän** on täysin erilainem missä (.) sä oot
 04 lapsuutes viättäny.
 05 Haast1: kyll[ä. (.) niin on.
 06 Haast2: [mm. (.) joo niiv varmasti.
 07 Sirkka: se on aivan.
 08 Haast2: .joo.
 09 Haast1: niin_on.
 10 Sirkka: että (.) harvassa suurkaupungissa on niin eriytyneet
 11 [nää (.) just kun (.) viä(1) **Hesassa** ov viäl nii et tää
 12 Haast1: [mm;
 13 Sirkka: luontoa niim paljon_et tää on niin erilainen.

Muut Sirkan *Hesa*-esiintymistä sekä nimeen perustuva johdos *hesalainen* esiintyvät konteksteissa, joissa hän puhuu helsinkiläisestä identiteetistään. Vastaavasta on kyse Pirjon seuraavassa esimerkissä, jossa asukkaana nimitys *hesalainen* (esim. 18 r. 3) kytkeytyy tilanteeseen, jossa hän kertoo identiteetin muutoksestaan kolmiosaisen listan

23. Pari vuotta myöhemmin osallistuessaan kyselytutkimukseen Sirkka ilmoittaa käyttävänsä ai-noastaan *Helsinkiä*.

muodossa (ks. Jefferson 1990): ensin *raahelainen*, sitten *hesalainen* ja lopulta *vuosaarelainen*. Pirjo hehkuttaa helsinkiläistä identiteettiään ja tekee jyrkän eron aiempaan raahelaisuuteensa sitä edeltävällä interjektiolla *jippii* (r. 2) ja puhetempoa hidastamalla (litteroinnissa merkitty kulmamerkeillä).

(18)

01 Pirjo: mun_identitaa- (.) teetti on kasvanun niin_että (0.4) ensin
 02 mä_valitettavasti olin raahelainen (0.3) sit jipppi must
 03 tuli <hesalainen> .nff (.) mutta tuota h (.) kum mä pääsiv
 04 Vuosaareen nin (.) nyt mä ole hyvi ylpeä siitä et mä olev
 05 vuosaarelainen.

Kiinnostavaa esimerkissä on vielä se, että Pirjo kuvaa siinä mennyttä identiteettiään (*must tuli hesalainen*, r. 2–3). Sirkan tavoin hän on muualta muuttanut eli yleisen normin mukaisesti nimenomaan *hesalainen* (vs. *stadilainen*). Se, että Pirjo sanoo muissa yhteyksissä olevansa *helsinkiläinen* (yht. 3 es.) ja ilmoittaa käyttävänsä *Stadi*-nimeä (esim. 8),²⁴ voisi kertoa siitä, että hän on yhä enemmän irrottautunut raahelaisuudesta ja muuttajan identiteetistään ja haluaa identifioitua nimenomaan *stadilaiseksi* (vrt. esimerkin 11 Sari).

5.4 Stadi

Hesan tavoin *Stadi* on harvinainen haastattelupuheessa: vain neljä syntyperäistä helsinkiläistä käyttää nimeä aineistossamme muuten kuin metalingvistisesti. He ilmoittivat myös kysyttäessä käyttävänsä sitä. Sen sijaan ne muut yhdeksän informanttia, jotka ilmoittivat puhuvansa *Stadista*, viittaavat Helsinkiin ainoastaan sen virallisella nimellä. Vähäisestä esiintymämäärästä huolimatta *Stadin* spontaanissa käytössä on havaittavissa vastaava kiinnostava tendenssi kuin *Hesankin* kohdalla: kaikki käyttäjät ovat nimenomaan syntyperäisiä.

Timon puheessa *Stadi* esiintyy kolme kertaa: kahdesti viittaamassa keskustaan ja kerran koko kaupunkiin. Esimerkissä 19 hän rajaa *Stadin* alkavan Kulosaaren sillan länsipuolelta, eli *Stadi* viittaa keskustaan. Timo tosin korjaa nimen nopeasti *Tsadiksi* (r. 9) ja orientoituu siihen, että hän on aiemmin ilmoittanut puhuvansa vain *Tsadista* (esim. 13). Anteeksipyyntöllä hän tekee tämän korjauksen hyvin näkyväksi. Itsekorjaus kertoo *Stadin* affektiivisuudesta, jota pehmennetään nimeen liittyvällä leikittelyllä.

(19)

01 Timo: no ↓sanotaa tota niinku,
 02 (2.0)
 03 Timo: Kulikse sillan täällä puolell_olevat alueet ni joten kute,
 04 (1.3)
 05 Timo: tai suht hyvin tuntee et,
 06 (0.8)

24. Muussa yhteydessä *Stadi* ei haastattelussa esiinny.

07 Timo: tietää et,
 08 (1.8)
 09 Timo: no siitä nyt **Stadi** sit alkaaki että (.) antees (.) **Tsadi**,
 10 ((naurua))

Myös Tuomaksen ainoa *Stadi*-esiintymä liittyy keskustaan, vaikka sen viittausala lie-
 neekin laajempi. Edellä on keskusteltu siitä, kuinka usein haastattelun osallistujat käy-
 vät keskustassa. He toteavat, että käyminen ei ole jokapäiväistä vaan pikemminkin poik-
 keuksellista ja eksoottista (vrt. ulkomailla käyminen r. 11), mutta sillä on tärkeä merki-
 tys heidän identiteetilleen helsinkiläisinä (r. 17) ja kaupunkilaisina (r. 18). Syntyperäinen
 Tuomas kiteyttää tuntemuksensa nimittämällä tätä kokemusta *Stadi-oloksi* (r. 13).

(20)

01 Tuula: nyt mull_o (.) pitäs mennä kattoo ennen ku se häipyy se
 02 Intia-näyttely sieltä (.) Tennis- (.) palatsi (.) hommasta
 03 ni (.) se o (.) mitä se o (.) heinäkuul loppuun ni (0.5)
 04 mennä kattomaa (.) .se näyttely. (.) et aina joku syy pitää
 05 ottaa et lähtee mut ei siel nyt hirveestit tuuk käytyy.
 06 (1.0)
 07 Tuula: kerran (.) kaks kolme kuussa.
 08 Lauri: mut kyl sitä aina tuntee eläneensä ku on fkäyny
 09 (-[- keskustass(h)a)f.
 10 [(naurua))
 11 Tuula: ja ihan niinku ulkomail[la ois käyny.
 12 Tuomas: [kyl se tulee sellanen (.) jes (.)
 13 niinku **Stadi**-o[lo et;
 14 Tuula: [jes
 15 mä (.) vä[änsin sain [itteni;
 16 Lauri: [nii.
 17 Tuomas: [kyl mä asun oikeesti **Helsingis**.
 18 Lauri: mä asun kaupungis (.) semmone olo tu[lee.
 19 Tuula: [nii.
 20 Tuula: ↑niin tulee.

Vaikka tutkittavat eivät itse käyttäisi *Stadia* paikannimenä, he voivat käyttää sitä re-
 feroidessaan syntyperäisiä, joiden repertoaariin nimivariantti kuuluu, kuten Seppo tee-
 kee seuraavassa esimerkissä (r. 16).²⁵ Samoin *Stadi* esiintyy sellaisissa yhteyksissä, joissa
 kuvataan slangia puhuvien puhetapaa (*puhua stadia* ks. esim. 11) tai syntyperäisiä hel-
 sinkiläisiä nimitetään *stadilaisiksi* (esim. 21 r. 9). Näissä yhteyksissä stadilaiset eivät
 esiinny useinkaan positiivisessa valossa (esim. 21 r. 9–16). Kuten seuraavassakin katkel-
 massa, tällaiset negatiivissävytteiset kertomukset on yleensä sijoitettu menneisyyteen.

25. Kaikkiaan aineistossamme kymmenen informantia (kahdeksan muuttanutta ja kaksi syntype-
 räistä) käyttää *Stadia* tähän tapaan.

(21)

- 01 Haast2: kiinnitiks sä muuten siihe huomiota kun tänne muutit tähän
 02 (.) slangiij ja
 03 yleensä puhettapaan täällä että,
 04 Seppo: no tota (.) tota tota tästä täytyy sanoos sev verran sev
 05 verran sillai että (0.5) et sillon kun tulin tänne niin
 06 (.) niin täällähän oli ((huokaa)) oli oli vähä vähä vähä
 07 sillä tavalla että tota,
 08 (1.0)
 09 Seppo: niinku stadilaiset ne piti itseensä vähän niinku parempana
 10 kun (.) maalta tulleita et se tuli niinku (.) se tuli (.)
 11 tuli (.) <se tuli niinkun ilmi> (1.7)
 12 ilmi jos olin- (.) se tuli aika usein ilmi tota noin (1.0)
 13 niinku työkavereitten keskenkin tuolla ihan ihan,
 14 Haast1: joo.
 15 Seppo: kun puhuttiin niitä näitä nin (.) niin (.) ne niinkun (1.1)
 16 niinku tota noin (0.4) piti että (.) me ollaan **Stadista** ja.

Vaikka *Hesan* ja *Stadin* vähäiset spontaanit esiintymät ovat niiltä puhujilta, joiden kielenkäyttöön ne perinteisen käsityksen mukaisesti odotuksenmukaisesti kuuluvat eikä tätä huomiota kannata sivuuttaa, silti ero itseraportoinnin ja spontaanin käytön välillä on huomattava. Osin tämä voi johtua siitä, että haastattelutilanne on mielletty institutionaaliseksi, virallisuonteiseksi keskusteluksi, jossa on pyritty melko yleiskieliseen ilmaukseen. Kuitenkin haastateltavien muu kielenkäyttö on puhekielistä ja sisältää toisinaan slang-ilmauksiakin (muun muassa slanginimiä), joten tämä selitys ei ole riittävä. Muutoinkin haastattelutilanteet olivat varsin epämuodollisia. Haastattelutilanne voi vaikuttaa kuitenkin muulla tavalla: Esimerkiksi se, että haastattelijat ovat itse käyttäneet kysymyksissään yksinomaan varianttia *Helsinki*, on voinut heijastua haastateltavien valintoihin (ks. puheen mukauttamisesta esim. Giles ja Smith 1979; Thakerar, Giles & Cheshire 1982). Tätä yhteyttä on pohdittava erityisesti niissä tapauksissa, joissa haastateltavan *Helsinki*-esiintymää edeltää välittömästi haastatelijan kysymys, jossa kyseinen sana esiintyy. Haastatelijoiden omat valinnat liittyvät ainakin osittain siihen, että heistä enemmistö on itse muuttajia. Tämä on useimmissa tapauksissa haastateltavien tiedossa tai tulee tavalla tai toisella esiin haastattelun kuluessa. On mahdollista, että *Stadin* käyttö olisi haastatteluissa runsaampaa, jos haastattelijat ilmaisisivat olevansa paljasjalkaisia stadilaisia ja käyttäisivät itse slanginimiä.

Metodien vaikutusta olennaisempaan pidämme kuitenkin puhujien identifioitumista erilaisiksi helsinkiläisiksi nimien käytön raportoinnin kautta. Haastateltavat ovat kysyttäessä ilmoittaneet käyttävänsä sitä varianttia, joka vastaa heidän identifioitumistaan tietynlaiseksi kaupunkilaiseksi: syntyperäiseksi ”stadilaiseksi” tai muualta muuttaneeksi ”hesalaiseksi”. Tämä on olennaisempaa kuin pyrkimys mahdollisimman tarkasti eritellä, mitä kaikkia variantteja he eri tilanteissa käyttävät.

6 Lopuksi

Koska tutkimustamme luonnehtii monimetodisuus, haluamme vielä lopuksi pohtia näiden eri näkökulmien antia. Tavoitteenamme on ollut hyödyntää erilaisia lähestymistapoja ja samalla avata uusia tutkimuspolkuja. Paikannimien tärkein ja tutkimuskirjallisuudessa säännönmukaisesti esiin tuotu tehtävä on paikkojen yksilöinti eli identifiointi (esim. Ainiala ym. 2008: 86; van Langendonck 2007: 6). Paikannimillä ja muilla tavoilla viitata paikkoihin on kuitenkin monia muitakin, muun muassa sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia, tehtäviä (esim. Schegloff 1972: 88–96). Keskustelussa – sekä spontaanissa että haastattelukeskustelussa – puhujat voivat käyttää samaan paikkaan viitattaessaan eri nimiä tai nimimuotoja. Nimen tai nimimuodon valinta ei ole satunnaista tai vapaata, vaan riippuu kontekstista, esimerkiksi vuorovaikutustilanteen luonteesta ja siitä, kenelle puhe on osoitettu. Tutkimuksemme yhtenä tehtävänä on tuoda näitä esiin ja avata näin nimistöntutkimukseen uutta näkökulmaa.

Tutkimuksemme taustalla voi nähdä sosiolingvistisiä kysymyksenasetteluja esimerkiksi siinä, että tuloksia on tulkittu suhteessa sellaisiin informanttien taustamuuttujiin kuin syntyperäisyys ja ikä. Ne ovatkin osoittautuneet jossain määrin relevantteiksi: *Hesa-* ja *Stadi-*nimien kohdalla keskeisiksi eronteiksi nousevat erot maalaisen ja kaupunkilaisen ja syntyperäisen ja muualta Helsinkiin muuttaneen välillä. Syntyperäisten *Hesaa* käytössä näyttäisi myös olevan iällä merkitystä, ja ikävariaation perusteella voidaan aavistella, että *Hesaa* liitetyt maalaiset mielikuvat olisivat neutraalistumassa.

Kuten aiemmassakin sosiolingvistisessä tutkimuksessa on osoitettu, kielenulkoisten muuttujien ja kielenkäytön suhde ei suinkaan ole suoraviivainen ja staattinen, vaan kielellisillä valinnoilla rakennetaan identiteettiä ja osoitetaan suhteita erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin. Oman kotikaupungin nimeen liittyvä variaatio ja siihen asennoituminen on tähän tarkoitukseen erityisen hedelmällinen tutkimuskohde; kiinnostava se on myös siksi, että tällaisia piirteitä ei ole juuri aiemmassa variaationtutkimuksessa tarkasteltu. Nimistönkäyttö voi osana muuta kielenkäyttöä osoittaa, millainen identiteetti puhujilla on tietyn alueen, tässä tapauksessa Helsingin asukkaina. Nimien käyttö ja identiteetti kytkeytyvät eri tavoin toisiinsa. Kielenpuhuja voi käyttää tai ainakin ilmoittaa käyttävänsä sen yhteisön suosimaa nimeä, johon hän haluaa identifioitua tai välttää käyttämästä sitä, jonka käyttäjäyhteisöstä haluaa erottua. Kyse ei ole suoraviivaisesti siitä, että syntyperäinen käyttäisi *Stadia* ja muuttaja *Hesaa*, vaan näitä yhteisössä eläviä normeja voidaan tietoisesti rikkoa ja nämä normit voivat myös muuttua. Tietoiset normin rikkomukset voi nähdä jopa vahvempina identiteetin ilmauksina kuin norminmukaisen käyttäytymisen.

Normeihin orientoitumista ja ylipäättään nimien käytön raportointia tarkastellessamme olemme hyödyntäneet myös keskustelunanalyysin menetelmiä analysoimalla tutkittavien argumentointia vuorovaikutuskontekstissaan. Lähtökohtanamme on ollut se, että miten nimistä puhutaan ja miten niiden käyttöä tai käyttämättömyyttä perustellaan tai perustellaanko sitä lainkaan, kertoo puhujien suhteesta niihin ja tätä kautta myös heidän identiteetistään. Sen lisäksi, että *Helsingin* käyttöä ei läheskään aina kommentoida lainkaan eikä sitä koskaan perustella, sen käytöstä puhutaan usein epäroiden.

Tämän katsomme osaltaan vahvistavan sitä tulkintaa, ettei *Helsingin* käyttö ole samalla tavalla olennainen osa tutkittavien identiteettiä kuin *Hesan* ja *Stadin*, joiden käyttöä tai käyttämättömyyttä perustellaan ja kuvataan kategorisemmin. Keskustelunanalyysin keinoin olemme tehneet näkyväksi myös haastattelijan toiminnan merkitystä.

Kansanlingvivististä näkökulmaa tutkimuksessamme edustaa nimien raportoinnin ja niiden spontaanin käytön vertailu. Vaikka spontaanin käytön tarkastelu jäi tutkimuksessamme vähäisemmäksi kuin alun perin oletimme – ennen muuta siksi, että haastatteluaineisto oli hyvin varioimatonta ja yksittäisen nimen esiintyminen on fokuoimattomassa keskustelussa varsin satunnaista – se tendenssi, että metalingvistinen ja spontaani nimistönsä käyttö voivat erota toisistaan huomattavasti, kävi hyvin ilmeiseksi. Kyse on paitsi siitä, että *Helsingin* käyttäminen nähdään ilmeisesti niin itsestään selvänä, ettei siitä ole tarpeen raportoida, myös siitä, että kuvaillessaan nimien käyttöä haastattavat eivät ensisijaisesti mieti kaikkia nimien tosiasiallisia käyttötilanteita vaan ennemminkin suhdettaan nimiin ja niiden edustamiin identiteetteihin. Halu identifioitua jonkin ryhmän jäseneksi (esim. stadilaiseksi) ei välttämättä konkretisoidu ainaakaan haastattelutilanteen kielenkäytössä.

Lähteet

- AINIALA, TERHI 1997: *Muuttuva paikannimistö*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2003: Kaupunkinimistön tutkimuksen perusteet. – *Virittäjä* 107 s. 207–225.
- 2004: Kaupungin paikat ja nimet: Tornion Suensaaren nimistö. – *Virittäjä* 108 s. 34–54.
- 2006: Helsingin nimet. – Kaisu Juusela & Katariina Nisula (toim.), *Helsinki kieliyhdistyksenä* s. 100–122. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- AINIALA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- AINIALA, TERHI – VUOLTEENAHO, JANI 2005: Urbaani muutos ja kaupunkilaiset identiteetit paikannimistön kuvaamina. – *Virittäjä* 109 s. 378–394.
- ALPIA, JOHANNA 2003: *Miun murre. Joensuulaisten lukiolaisten kotimurteentuntemuksesta*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto.
- 2005: *Miun murre. Joensuulaisten lukiolaisten kotimurteentuntemuksesta*. – Marjatta Palander & Anne-Maria Nupponen (toim.), *Monenlaiset karjalaiset. Suomen karjalaisten kielellinen identiteetti* s. 91–124. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- ANDERSEN, GISLE 2001: *Pragmatic markers and sociolinguistic variation*. Amsterdam: John Benjamins.
- ANTAKI, CHARLES – WIDDICOMBE, SUE 1998: Identity as an achievement and as a tool. – Charles Antaki & Sue Widdicombe (toim.), *Identities in talk* s. 15–33. London: Sage.
- AUER, PETER 2007: Introduction. – Peter Auer (toim.), *Style and social identities. Alternative approaches to linguistic heterogeneity* s. 1–21. Berlin: Mouton de Gruyter.
- BARBIERI, FEDERICA 2008: Patterns of age-based linguistic variation in American English. – *Journal of Sociolinguistics* 12/1 s. 58–88.
- BIERBACH, CHRISTINE – BIRKEN-SILVERMAN, GABRIELE 2007: Names and identities, or: How to be a hip young Italian migrant in Germany. – Peter Auer (toim.), *Style and social identities. Alternative approaches to linguistic heterogeneity* s. 121–154. Berlin: Mouton de

- Gruyter.
- CHAMBERS, J. K. 1995: *Sociolinguistic theory. Linguistic variation and its social significance*. Oxford: Blackwell.
- ESKELINEN, RIIKKA 2008: *Kaupunkinimistön funktiot. Tutkimuskenttänä Helsingin Kallio*. Suomen kielen lisensiaatintyö. Helsingin yliopisto.
- GILES, HOWARD – SMITH, PHILIP 1979: Accommodation theory. Optimal levels of convergence. – Howard Giles & Robert StClair (toim.), *Language and social psychology* s. 45–65. Oxford: Basil Blackwell.
- GOODWIN, CHARLES – HERITAGE, JOHN 1990: Conversation analysis. – *Annual Review of Anthropology* 19 s. 283–307.
- HALONEN, MIA – LAPPALAINEN, HANNA 2009: Intonation contour of self evidence as a means of categorization. Esitelmä työpajassa “Workshop on language attitudes” 28.–29.8.2009. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- TEN HAVE, PAUL 2004: *Understanding qualitative research and ethnomethodology*. London: Sage.
- HELIN, ANNA-MARI 2007: *Steissi, Stadi vai Rauttis*: katsaus Helsingin paikannimistön käyttöön. Suomen kielen kurssityö. Helsingin yliopisto.
- HIRSJÄRVI, SIRKKA – HURME, HELENA 2004: *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- JEFFERSON, GAIL 1990: List-construction as a task and resource. – George Psathas (toim.), *Interaction competence* s. 63–92. Washington, D. C.: International Institute for Ethnomethodology and Conversation Analysis & University Press of America.
- JUUSELA, KAISU – NISULA, KATARIINA (toim.) 2006: *Helsinki kieliyhteisönä*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- KEPSU, SAULO 1982: Labilt namnbruk. – *Studier i Nordisk filologi* 63. *Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet* 502 s. 114–120. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet.
- KORHONEN, KATJA 2008: Savolainen tsadissa. *Neljän Savosta Helsinkiin muuttaneen opiskelijan puhekielen variaatio kahdessa eri puhetilanteessa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- KURKI, TOMMI 2005: *Yksilön ja ryhmän kielen reaaliaikainen muuttuminen. Kielenmuutosten seuraamisesta ja niiden tarkastelussa käytettävistä menetelmistä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LABOV, WILLIAM 1978: *Sociolinguistic patterns*. Oxford: Basil Blackwell.
- 2001: *Principles of linguistic change. Volume II: Social factors*. Oxford: Blackwell.
- VAN LANGENDONCK, WILLY 2007: *Theory and typology of proper names*. Trends in Linguistics. Berlin: Mouton de Gruyter.
- LAPPALAINEN, HANNA 2001: Variaationitutkimuksen ja keskustelunanalyysin näkökulmat toisiaan täydentämässä. – Mia Halonen & Sara Routarinne (toim.), *Keskustelunanalyysin näkymiä* s. 155–184. Kieli 13. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 2004: *Variaatio ja sen funktiot. Erään sosiaalisen verkoston jäsenten kielellisen variaation ja vuorovaikutuksen tarkastelua*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAURILA, ANNA-LEENA 2008: *Mielteitä omasta murteesta. Kansanlingvistinen tutkimus Lammilta*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- LE PAGE, ROBERT – TABOURET-KELLER, ANDRÉE 1985: *Acts of identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MACAULAY, RONALD 2001: You're like 'why not?' The quotative expressions of Glasgow adolescents. – *Journal of Sociolinguistics* 5/1 s. 3–21.

- MALLAT, KAIJA 2001: Lokalahden saarten ja karien nimet. – Kaija Mallat, Terhi Ainiala & Eero Kiviniemi (toim.), *Nimien maailmasta* s. 23–32. Kieli 14. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 2007: *Naiset rajalla*. Kyöpelä, Nainen, Naara(s), Neitsyt, Morsian, Akka ja Ämmä Suomen paikannimisissä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MANTILA, HARRI 2004: Murre ja identiteetti. – *Virittäjä* 108 s. 322–346.
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2002: Suomalaisten murreseenteista. – *Sananjalka* 44 s. 86–109.
- MILROY, LESLEY – GORDON, MATTHEW 2003: *Sociolinguistics. Method and interpretation*. Oxford: Blackwell Publishing.
- MYERS, GREG 2006: 'Where are you from?'. Identifying place. – *Journal of Sociolinguistics* 10/3 s. 320–343.
- NAHKOLA, KARI 1987: *Yleisgeminaatio. Äänne muutoksen synty ja vaiheet kielisysteemissä erityisesti Tampereen seudun hämäläismurteiden kannalta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NISKALA, MEIJU 2008: *Olet tässä (Helsinki)*. Helsinki: Avain.
- NUOLIJÄRVI, PIIRKKO 1986a: *Kieliyhteisön vaihto ja muuttajan identiteetti*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1986b: *Kolmannen sukupolven kieli. Helsinkiin muuttaneiden suurten ikäluokkien etelä-pohjalaisten ja pohjoissavolaisten kielellinen sopeutuminen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2005: Haastattelu kielentutkijan aineistona. – Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiittula (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* s. 242–263. Tampere: Vastapaino.
- OMONIYI, TOPE – WHITE, GOODITH 2006: Introduction. – *Sociolinguistics of identity* s. 1–8. London: Continuum.
- PABLÉ, ADRIAN 2009: The 'dialect myth' and socio-onomastics. The names of the castles of Bellinzona in an integrational perspective. – *Language and Communication* 29/2 s. 152–165.
- PALANDER, MARJATTA 1987: *Suomen itämurteiden erikoisgeminaatio*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2005a: *Lapsuudesta keski-ikään. Seuruututkimus itäsavolaisten yksilömurteen kehityksestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2005b: *Muu suomi karjalaisten silmin*. – Marjatta Palander & Anne-Maria Nupponen (toim.), *Monenlaiset karjalaiset. Suomen karjalaisten identiteetti* s. 56–90. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- 2007: Alueellisen taustan vaikutus murrekäsitäytysiin. – *Virittäjä* 111 s. 24–55.
- PALANDER, MARJATTA – NUPPONEN, ANNE-MARIA (toim.) 2005: *Monenlaiset karjalaiset. Suomen karjalaisten identiteetti*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- PAUNONEN, HEIKKI 1995a [1982]: *Suomen kieli Helsingissä. Huomioita Helsingin puhekielen historiallisesta taustasta ja nykyvariaatiosta*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 1995b: Puhesuomen muuttuva omistusmuotojärjestelmä. – *Virittäjä* 99 s. 501–531.
- 2006: Vähemmistökielestä varioivaksi valtakieleksi. – Kaisu Juusela & Katariina Nisula (toim.), *Helsinki kieliyhteisönä* s. 13–99. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- PAUNONEN, HEIKKI – PAUNONEN, MARJATTA 2000: *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja*. Helsinki: WSOY.
- PRESTON, DENNIS 1989: *Perceptual dialectology. Nonlinguists' views of areal linguistics*. Dor-

- drecht: Foris.
- 1999: *Handbook of perceptual dialectology*. Vol 1. Amsterdam: John Benjamins.
- 2002: Language with an attitude. – J. K. Chambers, Peter Trudgill & Natalie Schilling-Estes (toim.), *The handbook of language variation and change* s. 40–66. Oxford: Blackwell.
- ROTH-GORDON, JENNIFER 2007: Youth, slang and pragmatic expressions. Examples from Brazilian Portuguese. – *Journal of Sociolinguistics* 11/3 s. 322–345.
- ROUHIKOSKI, ANU 2009: *Pohjois-Savosta pääkaupunkiseudulle. Tapaustutkimus nuoren naisen tilanteisesta variaatiosta ja kielellisestä identiteetistä*. Suomen kielen pro gradu -työ. Helsingin yliopisto.
- RUUSUVUORI, JOHANNA – TIITTULA, LIISA 2005: Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. – Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiittula (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* s. 22–56. Tampere: Vastapaino.
- SAANILAHTI, MARJA 1990: Havaintoja Virtain koululaisten kielellisistä asenteista. – Marja Saanilahti & Kari Nahkola (toim.), *Kielen vaihtelu ja puhujan valinnat. Tutkimuksia virtolaisten kielenkäytöstä, murteentuntemuksesta ja kielellisistä asenteista* s. 137–166. Virtain tutkimuksia 7. Tampere: Tampereen yliopisto.
- SCHEGLOFF, EMANUEL A. 1972: Notes on a conversational practice. Formulating place. – D. Sudnow (toim.), *Studies in Social Interaction* s. 75–119. New York: Free Press.
- Suomalainen paikkanimikirja*. Päätoimittaja Sirkka Paikkala. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 146. Helsinki: Karttakeskus ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2007.
- THAKERAR, JITENDRA N. – GILES, HOWARD – CHESHIRE, JENNY 1982: Psychological and linguistic parameters of speech accommodation theory. – C. Fraser & K. R. Scherer (toim.), *Advances in the social psychology of language* s. 205–255. Cambridge: Cambridge University Press.
- THELANDER, MATS 1979: *Språkliga variationsmodeller tillämpade på nutida Burträsktal. Del 1. Materialbeskrivning och analys på språkdragsnivå*. Acta Universitatis Upsaliensis 14:1. Uppsala: Almqvists Wiksell.
- TIITTULA, LIISA – RUUSUVUORI, JOHANNA 2005: Johdanto. – Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiittula (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* s. 9–21. Tampere: Vastapaino.
- TRUDGILL, PETER 1972: Sex, covert prestige and linguistic change in the urban British English of Norwich. – *Language in Society* 1(2) s. 179–195.
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2004: On language attitudes and behaviour in the light of local identity. Controlling the self-reported dialect use. – Britt-Louise Gunnarsson, Lena Bergström, Gerd Eklund, Staffan Fridell, Lise H. Hansen, Angela Korstadt, Bengt Nordberg, Eva Sundgren & Mats Thelander (toim.), *Language variation in Europe. Papers from ICLaVE 2* s. 418–431. Department of Scandinavian Languages, Uppsala University.
- 2009: “Meän tapa puhua”. *Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja muralueena*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VAATTOVAARA, JOHANNA – SOININEN-STOJANOV, HENNA 2006: Pääkaupunkiseudulla kasvaneiden kotiseuturajaukset ja kielelliset asenteet. – Kaisu Juusela & Katariina Nisula (toim.), *Helsinki kieliyhteisönä* s. 223–254. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- WOOLARD, KATHRYN A. 2007: Bystanders and the linguistic construction of identity in face-to-back communication. – Peter Auer (toim.), *Style and social identities. Alternative approaches to linguistic heterogeneity* s. 187–205. Berlin: Mouton de Gruyter.

Liite 1. Litterointimerkit

Välimerkein osoitetaan sävelkulkua:

- . laskeva sävelkulku
- ; lievästi laskeva sävelkulku
- , tasainen sävelkulku
- ? nouseva sävelkulku

Sävelkorkeuden nousu, painotus ja puhenopeus:

- painotettu sana tai sanan osa on alleviivattu (esim. se koira)
- ↑ ympäröivää puhetta korkeammalta sanottu jakso (esim. se ↑koira)
- ↓ ympäröivää puhetta matalammalta sanottu jakso (esim. se ↓koira)
- * ympäröivää puhetta hiljaisemmin sanottu jakso (esim. se *koira*)
- > < ympäröivää puhetta nopeammin sanottu jakso (esim. se >koira<)
- < > ympäröivää puhetta hitaammin sanottu jakso (esim. se <koira>)

Sanojen kesto:

- kesken jäänyt sana (esim. se kis- eiku koira)
- < sanan loppu tavallista lyhyemmin sanottu (esim. se koira<)
- : äänteen venytys (esim. se koi::ra)

Muita esitystapaa koskevia seikkoja:

- £ hymyillen sanottu jakso (esim. se £koira£)
- (h) voimakas hengitys sanan sisällä, usein naurua (esim. se k(h)o(h)ira)
- .joo piste sanan edessä: sana on lausuttu sisään hengittäen
- .hh piste h:n edessä: sisään hengitys (yksi h on sekunnin kymmenesosa)
- hh uloshengitys

Tauot, päällekkäispuhunta:

- (o.7) tauko ja sen kesto sekunteina
- (.) mikrotauco (alle 0.2 sekuntia)
- = tauotta toisiinsa liittyvät puhunnokset
- kaksi sanaa on lausuttu yhteen (esim. tuol_on se koira)
- [päällekkäispuhunnan alku

Epäselvät kohdat ja litteroijan kommentit:

- () sulkeissa epäselvästi kuultu jakso (esim. se koira (teki) sen)
- (- -) jakso, josta ei ole saatu selvää

Helsinki, Hesa or Stadi? How people talk about Helsinki

This article examines the onomastic variation with which the citizens of Helsinki refer to their home city, both the nomenclature they claim to use and the nomenclature they use spontaneously. In addition, the article explores the reasons people give for using or not using a particular variant. At the focus of this study are three variants: the official name *Helsinki* and the unofficial variants *Hesa* and *Stadi*.

The data used in the study comprises interviews with 32 residents of the eastern suburbs of Helsinki. These interviews were conducted between 2004 and 2008. The majority of these interviews take the form of focus-group in-depth interviews in which two to four informants discuss their particular living environments, though the data also includes several individual in-depth interviews. The interviewees are divided into native residents of Helsinki (16) and those who have moved to the city from elsewhere (16). Additional data used includes ethnographical observations and results obtained from a written questionnaire.

This research is part of two projects currently ongoing at the Research Institute for the Languages of Finland: ‘Transformation of onomastic landscape in sociolinguistically diversifying neighbourhoods of Helsinki’ and ‘Helsinki Finnish: diversity, social identity and linguistic attitudes in an urban context’. From a methodological perspective, this research makes extensive use of the fields of sociolinguistics, socio-onomastics, and conversation analysis.

In previous literature, *Hesa* has been understood as a variant used by those who have moved to Helsinki from elsewhere, while *Stadi* is deemed to be the preferred variant used by native Helsinkians. Our data partly supports and partly challenges this claim. For instance, the use of the variant *Hesa* appears to be changing, with young native Helsinki residents finding it a neutral term more often than older informants.

The research also compares the variants that informants say they use to those that they use in spontaneous speech. There is often a significant discrepancy between informants’ reported answers and their spontaneous usage: those informants who claimed to use the names *Hesa* and *Stadi* in fact used them very rarely. We conclude that the primary reason for this is simply that, when asked, interviewees claim to use the particular variant that most closely represents their own identification as a certain kind of resident. The reasons they give for a particular choice of variant often have to do with this notion of identity. In spontaneous dialogue, the interviewees almost exclusively used the variant *Helsinki*, though the authors do not draw generalised conclusions as to the reasons for this. The use of the variant *Helsinki* is not as central a part of the interviewees’ identity as the use of the variants *Hesa* or *Stadi*, but as the official name of the city it is the obvious choice, particularly in the context of an interview.

Kirjoittajien yhteystiedot (address):
Kotimaisten kielten tutkimuskeskus
Vuorikatu 24
00100 Helsinki

Sähköpostit: etunimi.sukunimi@kotus.fi